

Dissertatio inauguralis botanico-medica de thea, quam, favente summo numine, ex autoritate rectoris magnifici, Jani Richardi de Brueys, ... in Academia Rheno-Trajectina / publico et solemni examine submittit Cornelius Adrianus Bergsma die XVII maii MDCCCXXV.

Contributors

Bergsma, Cornelius Adrianus.
Francis A. Countway Library of Medicine

Publication/Creation

Trajecti ad Rhenum : Ex offic. Joh. Altheer, [1825]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/vufh2w2d>

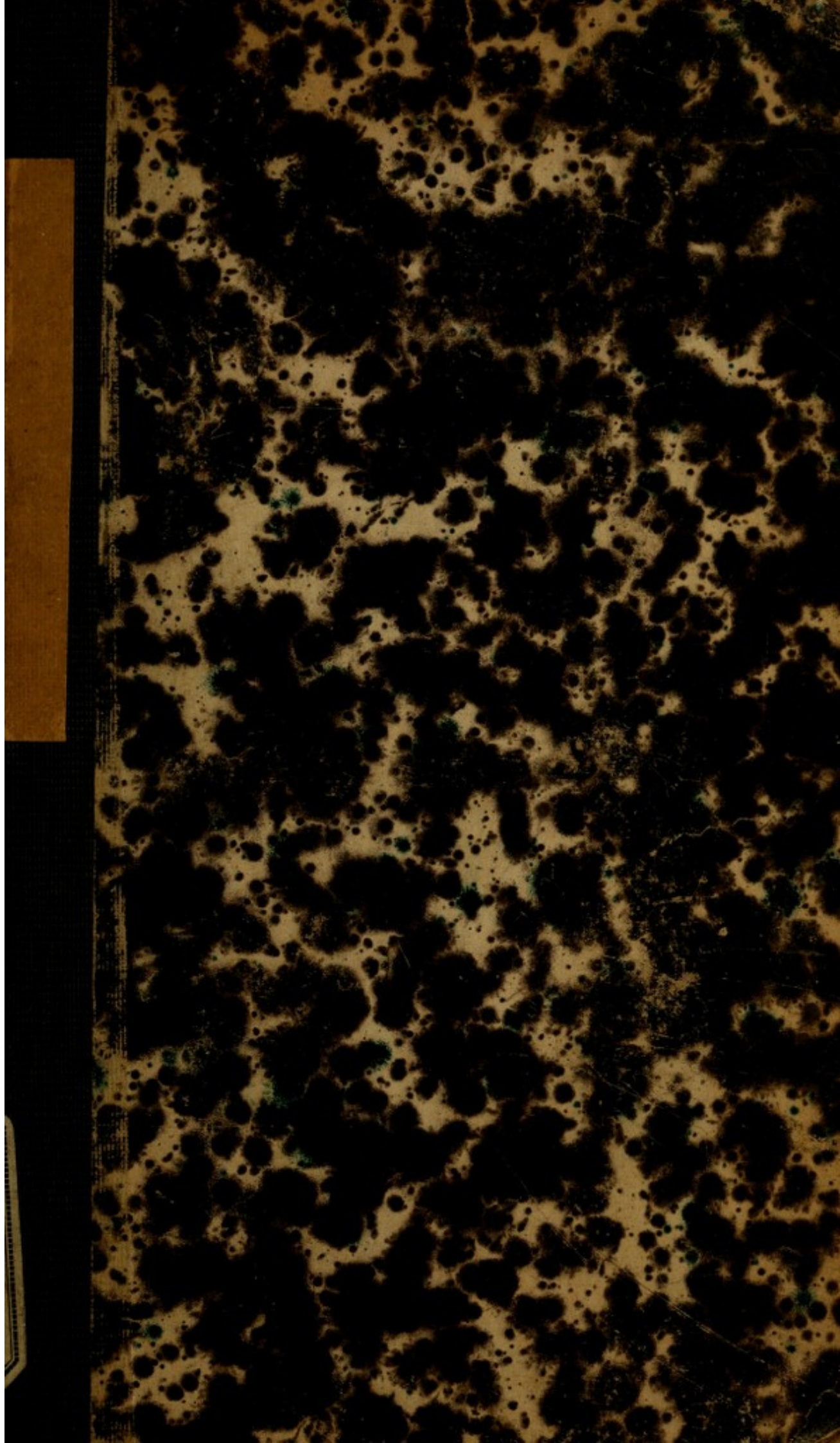
License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by the Francis A. Countway Library of Medicine, through the Medical Heritage Library. The original may be consulted at the Francis A. Countway Library of Medicine, Harvard Medical School. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

74.12

22. Nf. 3

Boston Athenæum.

*From the
Appleton Fund.*

Received, June 10, 1872.

EXTRACT FROM THE FOURTH BY-LAW RELATIVE TO TAKING
BOOKS FROM THE ATHENÆUM LIBRARY.

*"If any book shall be lost or injured, — the writing
of notes, comments, or other matter in a book shall be
deemed an injury, — the person to whom it stands
charged shall replace it by a new volume or set."*

DISSERTATIO INAUGURALIS
BOTANICO-MEDICA,
DE
THEA.

DISSERTATION IN MEDICINE
BY
J. H. A. T. H. A.

DISSERTATIO INAUGURALIS
BOTANICO-MEDICA,

* DE

T H E A,
cum catalogo auc-
torum quorum de

cum catalogo
auctorum de

FAVENTE SUMMO NUMINE,
EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI,
JANI RICHARDI DE BRUEYS,

JUR. UTR. DOCT. ET PROF.

AMPLISSIMIQUE SENATUS ACADEMICI CONSENSU,
ET NOBILISSIMAE FACULTATIS MEDICAE DECRETO,

PRO GRADU DOCTORATUS

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS AC PRIVILEGIIS,

IN ACADEMIA RHENO-TRAJECTINA,

RITE AC LEGITIME CONSEQUENDIS,

PUBLICO ET SOLEMNI EXAMINE SUBMITTIT

CORNELIUS ADRIANUS BERGSMA,

LEOVARDIA-FRISIUS.

DIE XVII MAJI MDCCCXXV, HORA XII.

TRAJECTI AD RHENUM,

EX OFFIC. JOH. ALTHEER,

ACADEMIAE TYPOGRAPHI.

217

74.12

*Non, après la vertu, rien ne peut nous con-
duire plus sûrement, a la félicité, que l'amour
des sciences naturelles.*

Lacépède.

10776

38194

VIRIS AMPLISSIMIS,

PATRUO CARISSIMO,

ENNIO HARMEN BERGSMA,

JUR. UTR. DOCT. ORDINI EQUESTRI LEONIS BELGICI
ADSCRIPTO, CURIAEQUE SUPREMAE, QUAE EST
HAGAE COMITUM, MEMBRO.

E T

AVUNCULIS DILECTISSIMIS,

PAULO CORNELIO SCHELTEMA,

SOCIETATIS OECONOMICAE HARLEMENSIS SOCIO HO-
NORARIO, VARIISQUE IN REPUBLICA GES-
TIS MUNERIBUS CONSPICUO.

E T

JACOBO SCHELTEMA,

JUR. UTR. DOCT. ORDINI EQUESTRI LEONIS BEL-
GICI ADSCRIPTO, INSTITUTI REGII ALIA-
RUMQUE SOCIETATUM MEMBRO. SUPRE-
MAE CURIAE MILITARIS GRAPHIARIO.

hoc opusculum

D. D. D.

AUCTOR.

VIRIS AMPLISSIMIS

PATRUO CARISSIMO

ENNO HARMEI BERGSM.

PER. UTR. DOCT. ORDIN. EQUESTRI REGNI BELGICI
ADSCRIPTO, CURIAEQUE SUPREMAE, QUAE RES
HAGAE COMITUM, MEMBR.

ET

AVUNCULIS DILECTISSIMIS

PAULO CORNELIO SCHELLEMA.

SOCIETATIS GEOGRAPHICAE HARMENI REGNI HO-
LORATIO, VARIORUM IN REPUBLICA OR-
TIS NUMERIS CONSISTENS

ET

JACOBO SCHELLEMA.

PER. UTR. DOCT. ORDIN. EQUESTRI REGNI BEL-
GICI ADSCRIPTO, INSEPECTI REGII ALIA
FAMILIAE SOCIETATUM MEMBR. TURR-
RAE CURIAE MILITARI GRADUATO.

Per. Utr. Doct.

A. D. D.

AUCTOR.

P R A E F A T I O.

Quod multis evenire solet, ut opere quodam occupati, variis et inexpectatis rebus impediuntur, quominus consilia perficiant sua, id mihi etiam accidit nec opinanti. Nam cum omnibus, quae ad Naturalem aut ad Medicam THEAE historiam pertinerent, collectis, additaque iis analysi Chemica, haec tanquam academicum specimen edere, apud animum decrevissem, et multa mihi jam ad argumentum meum pertinentia retulissent Ornatisfimi Viri H. DOEFF et J. COCK BLOMHOFF, qui uterque per diu in Japonia erant versati; cumque absoluta fere jam esset analysis Chemica, eam tamen in me vim habuerunt variae res, ut nunc non nisi botanicam et medicam partem adumbr-

brare et edere potuerim. Quod tamen ita unusquisque accipiat velim, ut, quam primum res et tempora sinant, me, quae desunt, additurum, et omnia in unum collecta, in lucem prolaturum esse, sentiat. Qua in re omnes harum rerum peritos, ut mihi aut consilio aut re adjuvent, qua par est modestia, rogo et invito, cum illud sibi persuasum habere possint, qui maxime mihi aderit, eum mihi omnium longe jucundissimum fore.

Quantum enim in animum et studia mea vim habeant eruditissimorum Virorum admonitiones et praecepta, id mihi, per totum illud, quod confeci, academicum curriculum contigit observare. Hisce igitur Viris omnibus, quorum scholis et in illustri Franequeranorum Athenaeo, et in clarissima hac Academia per octo annos interesse mihi licuit, quorumque eheu! tres jam fato functi suo sunt, pro multis in me collatis beneficiis, gratias maximas et nunc ago et semper habebo.

Jubet tamen me peculiaris quidam et jucundissimus animi sensus, Viris Clar. J. G. S. VAN BRED A et N. C. DE FREMERY, qui singulari et egregia plane amicitia me sua ornaverunt, gratisimum animum meum hic palam profiteri. Quorum opera cum id con-
si-

secutus sim, ut et semper mihi laboratoria Chemica paterent, et occasio mihi praeberetur experimenta faciendi, tum vero etiam ut studio, quod semper in deliciis habui, Chemiae possem satisfacere, ingratisimus profecto et essem et haberer, si ullus umquam dies ex memoria mea tantorum beneficiorum deleret recordationem.

Neque vero silentio mihi praetereundi sunt Promotor meus, Vir Clar. J. J. WOLTERBEEK, et Viri Clar. N. C. DE FREMERY, C. G. C. REINWARDT et G. VROLIK, qui, quoscumque tandem libros mihi ad argumentum meum possent suppeditare, eos mihi suppeditaverunt: et Doct. Vir J. H. KOCH, Bibliothecae academicae nostrae Custos, cujus, quanta solent esse cum facilitate et humanitate conjuncta erga omnes omnino Academiae cives merita, tanta ipse expertus sum in hac disputatione conscribenda.

Plurima quoque me debere sentio Viro Doct. C. H. à ROY et Viris Conf. D. H. BEUCKER ANDREAE et W. G. KOOPMAN, qui liberum mihi aditum ad instructissimas suas et splendidissimas bibliothecas praebuerunt.

Vos vero commilitones et amici, qui mecum Academicam hancce doctrinarum quasi viam

con-

*confecistis, valeatis! Ubi-
cumque terrarum sorte
deferar, nihil tam mihi erit
gratum et ju-
cundum, quam vobiscum magnas illas, quas in
liberalioribus hisce literis et doctrinis colendis
percepimus, reputare voluptates.*

I N T R O I T U S.

THEAE arboris foliorum, quibus Sinenfes et Japonenfes antiquiffimis temporibus jam ufi funt, prima mentio occurrit in itinere Arabum feculi IX, qui jam de *Theae* ufu, nomine *Sah*, ad potum praeparandum, loquuntur (1).

Exeunte feculo XVI *Thea* ipfa in *Europa* primum innotuit. Memorata est a Govianni Baptista Ramusio, anno 1559, qui refert Perfam nomine Chaggi Memet, ei communicaviffe, de hujus herbae, ab eo *Chiai Catai* dictae, ufu in *Serica* (2). Deinde in epiftola Ludovici Almeidae ad focietatem Jefu in *India* et *Europa* vii. Kal. Novembr. 1576. in *Japonia* confcripta, legitur, herbam in pulverem redactam, nomine *Chia*, ad potionem adhiberi (3). Et Maffeus, qui hiftoriam

In-

(1) (Renaudot) *Anciennes Relations des Indes et de la Chine de deux voyageurs Mahometans, qui y allèrent dans la neuvième fiècle*, pag. 31.

(2) *Navigazioni et viaggi*, Tom. III. (in *Dichiarazione d'alcuni luoghi ne libri di M. Marco Polo, con l'Hiftoria del Rheubarbaro*,) pag. 15 b.

(3) *Historiarum Indicarum, libris XVI. felectarum*

Indiae Orientalis anno 1588. primum in lucem edidit, de hujus herbae usu apud Sinenſes et Japonenſes mentionem fecit (1). Nonnulli ſtatuerunt, ſcriptorem Italicum Joannem Boterum primum in *Europa* hanc herbam memorasſe (2), ſed ejus liber, cujus mentionem faciunt, primum *Venetiis* editus eſt anno 1589, ergo poſt ſupra allatos auctores de hac herba loquitur, et ſolummodo narrat: apud Sinenſes particularem herbam naſci, e qua expreſſum ſuccum loco vini adhibent (3), poſtea vero idem auctor alio libro, probabiliter, anno 1596. primum edito, de *Theae*, nomine *Chia* uſu apud Japonenſes agit (4).

Noſtras autem Janus Huigen van Linſchoten, qui anno 1779 in *Hiſpaniam* et *Lufitaniam* proſectus erat, deinde cum Luſitanis *Indiam orientalem* et *Japoniam* adierat, in deſcriptione *Japoniae*, anno 1596. primum in lucem edita, de uſu

item ex *India epistoliarum*. Col. Agripp. 1490. *ſelect. epist.* pag. 172.

(1) *l. l. Hiſt. Ind.* pag. 248 et 556.

(2) *Encyclopedia Britannica*. Vol. XX. Edimb. 1822. pag. 228.

(3) *Tractatus duo prior. De illuſtrium ſtatuum politia*, libris X. *Posterior. De origine urbium, earum excellentia, et augendi ratione*, libris III. *comprehenſi*, auctore M. G. Draudio, Urſell. 1602. pag. 882.

(4) *Mundus Imperiorum ſive de Mundi imperiis libri quatuor*, Coll. Agripp. 1598. pag. 123.

usu *Theae*, nomine *Chaa*, in hac insula mentionem facit. (1).

Hispanus Texeira, anno 1600. folia ficcata in *Malacca* vidit, ubi audivit, Sinenses folia illa adhibere ad potus praeparationem (2). In *Thesaurorum rerum Indicarum* Petri Jarrici gallice primum, anno 1610. edito, de usu *Theae*, nomine *Chia*, apud Sinenses agitur (3); in primis vero legi meretur, quod de hujus herbae usu apud Sinenses et Japonenses Nicolaus Trigaultius in libro *de Christiana expeditione apud Sinas*, anno 1615. edito, refert. (4).

Ab hoc inde tempore ulterius in *Europa* innotuit *Thea*. Praefectus navis van Neck, qui anno 1600. ex *Hollandia* in *Indiam Orientalem* profectus erat, tres navium suarum in *Sinam* dimisit, quae viii. Kal. Novembri proximi anni *Caybani* cum pervenisent, ibi de *Theae* quadam portione emenda egerant, sed ob perfidiam Sinensium, negotiis infectis citius solvere naves debuerunt (5).

Thea

(1) *Itinerarium ende schipvaart enz.* Amst. 1614. pag. 35. de quo conf. Vir. Clar. G. Moll libro titulo *Zeetogten der Nederlanders* Cap. II. pag. 14 seq.

(2) Lettsom, *The Natural history of Tea tree*, 2 edit. pag. 20.

(3) *Thesaurus rerum indicarum*, 1615. Tom. II. pag. 1509.

(4) *De christiana expeditione apud sinas.* Aug. Vind. 1615. pag. 16.

(5) (E. Lusa c.) *La Richesse de la Hollande*, Lond. 1778. Tom. I. pag. 173.

Thea primum in *Hollandiam* a societate Indica Batavorum, anno 1660. introducta est (1); *Pariſis* que primum innotuit circa annum 1636 (2); et ex vulgari narratione deinde, anno 1666. a Viris Ampl. Arlington et Osſeri primum in *Angliam* translata est (3); ſed ex quodam Actu *Parlamenti* videtur patere, jam anno 1660. in diverſoriis adfuiſſe (4). His autem temporibus uſus *Theae* in *Hollandia* nondum multum accreviſſe videtur, nam Valentyn refert, *Theam*, anno 1673 *Dordraci* fere ignotam fuiſſe, eodemque anno a duobus Praeſt. Viris van den Broeke et Leonaribi primum eſſe vulgatam, ſed nequaquam placuiſſe (5). Neque videtur uſus *Theae* apud noſtrates vulgaris fuiſſe, ante annum 1715, quo tempore etiam *viridem Theam* ex *Sina* attulerunt: huc uſque enim *Thea nigra* (*thee boey*) ſola nota fuit (6).

Ab initio huius ſaeculi ſecundum teſtimonium Praeſt. de Guignes in *Angliam* tantum 50,000 librae *Theae* adducebantur, ſed brevi
post

(1) Lettsom, l. l. pag. 21. *Encycl. Britan.* pag. 228.

(2) *Bibliothèque raisonnée.* Tom. IV. pag. 42.

(3) Raynal, *Hiſt. Philoſ. des deux Indes.* Tom. I. pag. 371.

(4) Lettsom, l. l. pag. 21. *Encycl. Britan.* pag. 228.

(5) *Oud en Nieuw Ooſtindien.* Tom. IV. Part. II. (*Befchrijving van Tſjina.*) Lib. III. Cap. I. pag. 18.

(6) Raynal, l. l. pag. 371.

post ejus usus multum accrevit, nam Valentyn refert, anno 1721. jam 41,000 libras in *Hollandiam*, *Galliam* et *Angliam* allatas esse; et Cel. Raynal indicat, anno 1776 ex *Sina* in *Europam* translatas esse, 17,400,000 libras *Theae*, quarum in *Hollandiam* 4,500,000 librae allatae sunt (1); et secundum Praest. George Staunton quantitas 31,206,445, librarum, anno 1789. in *Europam* allata erat (2); et venditione publica Anglicae societatis Indiae Orientalis, quae xi. Kal. Martii, anni 1790. *Londini* locum habuit 5,000,000 librae venditioni traditae sunt (3).

Vidimus ita, quomodo *Thea*, quae ante seculum fere in multis regionibus incognita fuit, sensim paulatimque ubivis innotuerit; et ab eo inde tempore ita in quotidiana vitae consuetudine adhibita sit, ut quotannis tot tantaeque quantitates in *Europam* invehantur. Quocirca nunc de hac herba disferere cupientem, nemo aut ingratum, aut inutilem laborem perficere existimet.

Ex-

(1) Valentyn, l. l. pag. 19.

(2) Raynal, l. l. pag. 371.

(3) *An authentic Account of Embassy*. Vol. II. pag. 624, ubi refert quantitatem quotannis ab anno 1776, usque ad annum 1796, a diversis Europeorum nationibus allatam, conf. Lettsom, l. l. pag. 24 et *Nieuwe algemeene Konst en Letterbode*, Tom. XII. pag. 158.

(4) *Algemeene Konst en Letterbode*, Tom. IV. pag. 55.

Expositis igitur iis, quae ad historiam *Theae* pertinent, ad ipsum argumentum transeamus ut in primo capite plantam THEAM consideremus, in altero de effectu *Theae* Diaetetico et Therapeutico agemus.

DISSERTATIO INAUGURALIS

BOTANICO-MEDICA

C A P U T I.

De planta THEA.

Planta, quae *Theam* fert et ipsa etiam **THEA** nominatur, Europaeis diu incognita fuit. Nonnulli primarii auctores, qui de **THEA** scripserunt, plantam esse statuunt herbaceam, alii, quos inter Trigaultius, Rhodius, Martinus et Cleyrus, fruticem esse scribunt. Bontius narrat, se hac de re incertum fuisse, donec Jacobus Spex, qui olim in *Japonia* Legatus et Praefectus fuerat, ibique saepissime plantam illam crescentem viderat, ipsi affirmasset, **THEAM** esse fruticem (1).

Fru-

(1) Bontii *Historia Naturalis et Medica Indiae Orientalis cum annotationibus G. Pisonis*, pag. 87.

Frutex, five arbuscula illa deinde a plurimis auctoribus descripta est, optime vero a Cel. Kaempfer (1). A quo tempore THEA magis cognita fuit.

Primā mentio culturae plantae THEAE in *Europa* invenitur in *Catalogo plantarum Horti medici Amstelodamensis* anni 1689 (2): ibi enim jam anno 1688 THEAE stirpem vivam exstitisse testatur Clar. Joannes Commelinus (3); qua de re tamen dubitavit Clar. Linnaeus, qui, Theam in *Horto Cliffordiano* describens dicit, semina septies per aliquot annos translata fuisse, nulla vero germinasse, et quantum sciret in horto Europaeo illo tempore (1737) nondum crevisse (4). Postea planta THEA, in *Europam* advecta a praefecto navis Ehenberg, die III. cal. Octobr. anni 1763 in *Succiam* delata est (5) et

(1) *Amoenit. Exot.* Fasc. III. pag. 605 seqq.

(2) Errat Clar. C. Sprengel (*Historia rei herbariae*, Amst. 1807. Tom. II. pag. 114. Germanice Tom. II. pag. 95. edit. 1818.) dicens: THEAE VIRIDIS stirpem vivam jam anno 1658 a Clar. Juncquet cultam fuisse in horto Parisiensi; nam in libro, cui titulus: *Hortus sive index onomasticus plantarum, quas excolebat Parisiis, annis 1658 et 1659* a Clar. Sprengel citato, nihil de THEA legitur, quod tantum obtinet in appendice Caspari Bauhini, cui titulus: *Stirpium aliquot paulo obscurius denominatarum Officinis Arabibus aliisque explicatio*.

(3) *Catalogus Plantarum Horti Medici Amstelodamensis*, Amst. 1689. pag. 346.

(4) Caroli Linnaei *Hortus Cliffordianus*, Amst. 1737. pag. 204.

(5) *Histoire de l'Academie royale des Sciences* année 1663,

et anno 1768 John Ellis illam in *Angliam* primum transtulit (1).

THEA a Linnaeo in systemate sexuali ad Polyandriam refertur (2). Doct. vero Loureiro THEAE genus quoque ad polyandriam referens, dicit, se observasse, stamina THEAE potius corollae basi quam receptaculo insistere, adeoque genus THEAM inferri posse pertinere ad classem Icosandriam. Sed animadvertit auctor, tutius hac de re judicari posse, si recentioribus experimentis confirmatur (3). Quod factum esse ignoro, quare ejus sententia nondum assumi posse videtur. Doct. Sims THEAM ad Monadelphiam retulit (4), potius vero ei quoque non concedam; cum enim nondum mihi constare videatur, stamina semper inter se coalita esse, forte haud injuste statnere possumus, hoc a plantae cultura pendere. Accidit, quod THEAE flores maxime cum aliis plantarum ad Polyandriam pertinentium generibus convenire videntur, et exactissimus Kaempfer, qui stamina THEAE floris numeravit, nullam hujus coalitionis mentionem fecit. Praeterea idem certe etiam a Linnaeo, qui plures flores inspexit, observatum fuisset. Doct.

R o-

1663, Paris, 1766. pag. 52. Linnaei *Amoenitate Academicae*. Vol. VII. 2 edit. pag. 252.

(1) W. T. Aiton, *Hortus Kewensis*. Tom. III. pag. 103.

(2) *Systema Naturae*, Lugd. Bat. 1735.

(3) *Flora Cochinchinensis cum notis* C. L. Willdenow. Tom. I. pag. 415.

(4) *Curtis's Botanical Magazine or Flower Garden Displayed, continued by John Sims*. N°. 998.

Robert Sweet genus THEAM etiam ad Monadelphiam refert, illudque cum genere CAMELLIA conjunxit (1). Qua in combinatione cum fecutus est Clar. Link, qui tamen genus CAMELLIAM in classe Polyandria describit (2).

THEA a Linnaeo in ordinibus naturalibus inter columniferas recensetur (3), ab Adanson inter cistos adnumeratur (4), ab Antonio Laurentio Jussieu ad Aurantias (5) et a Viris Doct. Batsch et JAUME St. Hilaire ad Hesperideas refertur (6) et a Clar. de Candolle inter Camellicas describitur (7).

THEA, quae a Leonardo Plukenet Evonymo affinis, arbor orientalis nucifera flore, roseo dicitur (8), a Cel. Kaempfer definitur „Frutex folio

(1) *Hortus suburbanus Londinensis, or a Catalogue of Plants cultivated in the Neighbourhood of London.* Lond. 1818 pag. 157.

(2) *Enumeratio plantarum Horti regii Botanici Berolinensis altera*, Berolini, 1822. Part. II. pag. 73.

(3) *Praelect. in Ord. Nat. Plantarum* edidit P. D. Giseke, Hamburgi, 1792. pag. 560. *Philosophia Botanica*, Halae, 1809. pag. 68.

(4) *Familles des plantes.* Part. II. Paris 1763. pag. 450.

(5) *Genera plantarum secundum ordines naturales disposita*, recudi curavit notisque auxit P. Usteris, pag. 290.

(6) A. J. G. C. Batsch *Tabula affinitatum Regni vegetalis.* Vinariae, 1802 pag. 53. Jaume St. Hilaire, *Exposition de familles naturelles.* Tom. II. pag. 37.

(7) *Prodromus Systematis naturalis* Part. I. pag. 530.

(8) *Phytographia.* Tab. 88. et *Almagestum.* pag. 139.

cerasi, flore roseo sylvestris, fructu unicocco, bicocco et ut plurimum tricocco" (1). Linnaeus genus THEAE descripsit hisce verbis: „Calyx penta, seu hexa-phyllus, corolla hexa - seu ennea-petala, capsula trilocularis, tricocca" (2). Doct. John Sims, „Calyx quinque - seu sex-partitus, corolla penta-seu ennea-petala, styli tres coaliti, capsula trilocularis, semina solitaria" (3), et Clar. de Candolle, „Calyx penta-seu hexa-sepalus, petala hexa-seu ennea-petala in abasi cohaerentia, bi-seu tri-serialia, stamina basi sublibera, antherae subrotundae, capsula tricocca, septis valvaribus nempe a valvulorum marginibus intraflexis" (4).

Disputatur adhuc utrum folia THEAE, quae in usum adhibentur, ab eadem arbore exoriantur, an vero diversae speciei arbores hoc consilio colantur. Omnes auctores, uti Piso, Breynius, Kircherus, Cleyerus, Cunningham (5), Kaempfer aliique inter quos et Linnaeus (6), qui ante Doct. Hill. scripserunt, de una tantum specie ar-

(1) *Amoen. Exot.* pag. 605.

(2) Linnaeus, *Hortus Cliffortianus* pag. 204.

(3) Curtis's *Botanical Magazine* l. c.

(4) A. P. de Candolle, *Prodromus systematis naturalis* l. c.

(5) *Philosophical Transactions.* Vol. XVIII. for the years 1702 and 1703. N°. III. pag. 1205.

(6) *Species plantarum.* Holmiae 1753. Tom. I. pag. 515. In hac prima specierum plantarum editione tantum THEAM SINENSEM describit, ibique autem animadvertit „vidi flores in aliis hexa-petalos, in aliis ennea-petalos an

arboris loquuntur; hic autem primum duas species descripsit, nempe THEAM BOHEAM et VIRIDEM. Diversas autem species revera ad esse tantum probabile statuit et forte potius ad hoc inclinavit, quandoquidem etiam flores in altero specimine hexapetalos, in altero vero ennea-petalos observavit, uti hoc a Linnæo indicatum erat, aliis autem hoc confirmandum reliquit. (1) Doctissimum Hill au-

tem ejusdem speciei judicent, qui possunt vivam inspicere." Una etiam tantum species memoratur in ejusdem *Systemate Naturae*. Holmiae 1759. Tom. II. pag. 1076.

(1) John Hill *Exotic Botany*. London, 1752. ut quisque melius judicet de auctoritate Doct. Hill in determinatione duarum specierum, hic afferam, quod hac de causa in ejus opere legitur. Dicit, Tab. 21. BOHEA THEA, „ we have long question'd whether the Green and Bohea Tea were, or were not the Produce of the same Shrub: most thought they were; their Difference being attributed only to the State of Growth wherein the Leaves were gather'd; and the various Method of curing them, I think it is otherwise Certainly I have received among my China Plants, two specimens under the Name of Tea, which differ obviously in Leaf and Flower. That which I figure here, has shorter and darker Leaves, and in each Flower six petals this, from the Colour of the Leaf I fancy to be the Bohea. The other has longer and paler Leaves, and every Flower nine Petals; that I suppose to be the Green. Whether this be the Case, must be found by more Experience; and if they really be the Produce of two distinct Shrubs, we are yet to beside of the Difference of Form and Colour of the Leaf, seem'd, in the Course of these Experiments, to shew that they were really the two Kinds I have conjectur'd

tem deinde secutus est Linnaeus (1), sed plurimi
 r'd. The Water in which this Specimen was macerated, had the Colour and the Taste of genuine Bohea Tea; and that which was us'd for the other, had as palpably the proper Aspect of Green Tea; only made very strong; and perhaps, colour'd a little from the Bark." (et in descriptione THEAE VIRIDIS Tab. 22.) „ Why I have call'd this the Green Tea, has been said in the preceding Chapter: perhaps it is an Error, but there is Apparence of Truth on its side. Certainly it is Tea; and the Aspect differs from that of the more dusky Plant preceding. Linnaeus, saw in various Parcels of Tea, Flowers with six and other with nine Petals; and questions whether they belong'd to the same Species, or to two distinct ones. These specimens shewed the same Variety of Flowers, and shewed them growing on Boughs, whose Leaves were also different: the Eye here seems to have answer'd that Question and the Taste confirm'd its Judgment, yet more Proof is wanted; for he were very rash who should found an absolute Distinction upon one Specimen. 'T is certain the Chinese gather the Bohea and the Green Tea at different Periods of Growth: and they have many other Particularities relating to an Article of such Importance. But tho the Accounts of these led Europeans to believe the same Shrub produc'd both; they did not fairly induce that Opinion. It may be true, that Bohea Tea is gather'd at one Period of Growth; and Green Tea at another; and yet It may be true also, that they are separate Shrub which produce them, The Time of gathering would made some Difference if they were the Leaves of the same species; but this does not prove that they are so: has any Writer of sufficient Accuracy for the Observation said it."

(1) *Species plantarum*, edit. 2. Holmiae 1762 -- 63. Tom I. pag. 735.

rimi auctores postea jure dubitaverunt, num Character, qui modo a numero petalorum pendet, sufficiat ad differentiam specificam indicandam. Et forte ita potissimum existimaverunt Hill et Linnaeus quia in foro vulgo *Thea nigra* et *viridis* prostant et distinguuntur. Dubito etiam ne postea ipse Linnaeus ab hac sententia discesserit, cum in Tillaei disertatione se praefide defensa, tantum de una specie loquatur (1). Ill. Vir James Eduart Smith in epistola mecum communicavit, THEAE BOHEAE exemplaria duo, floribus hexa-petalis, manu ipsius Linnaei nominata, in herbario Linnaeano conservari, ut et folia tantum duo THEAE VIRIDIS ab hortulano celebri Gordon misa, quae vero nullius sunt auctoritatis. Sic et Doct. Lettsom ad unam THEAE speciem concludendam esse putavit (2). Sonnerat, qui peritus botanicus fuisse dicitur, refert se sex generis THEAE species observasse, quarum una tantum ad usum colitur (3).

Clar. Thunberg, qui per aliquod tempus inter Japonenses versatus est, modo de una specie loquitur (4), et Doct. Loureiro, qui numerorum inconstantiam in partibus calycis et corollae ob-

(1) C. Linnaei *Amoenit. Acad.* Tom VII. pag. 252.

(2) Lettsom, *Natural History of the Tea-tree*. London, 1772. pag. 2. in nota.

(3) *Reize naar de Oostindien en China*. Tom II. p. 196.

(4) *Flora Japonica*, pag. 225.

servavit, THEAM BOHEAM et VIRIDEM non distinguendas esse judicavit (1). Doct. etiam Desfontaines, quia ipsi quoque innotuerat, numerum petalorum non semper sibi constare, unam tantum speciem agnovit (2). Vir autem Clar. Reinwardt mecum communicavit, se plures plantas THEAE in *Javam* ex *Sina* allatas coluisse, atque etiam in illis inconstantiam petalorum numeri observavisse, immo saepe decem petala in uno flore numeravisse, quod vero tantum a plantae cultura pendere iudicat. Atque etiam animadvertit Vir Clar. Smith in litteris, quas ad me misit, se de differentia specifica inter THEAM VIRIDEM et BOHEAM nihil certum umquam invenire potuisse. Ex his itaque et auctoritate Clar. Sims (3), et qui cum fecutus est Clar. de Candolle (4), concludere possumus, omnes diversas THEAE species ab una eademque

(1) *Flora Cochinchinensis cum notis* C. L. Willdenow, Tom. I. pag. 414. Ubi dicit, „Thea viridis, quae provenit ex provincia *Kiang si*, flores siccos examinavi, non vivos, notavique similem inconstantiam in numerum partium calycis et corollae. Adeoque asserere possumus, omnes illas differentias potius Theae Sinen-sis ex unica specie Botanica deduci, quae ex diversitate foli, culturae et methodi folia praeparandi apparet diversa permanente adhuc in eadem varietate inconstancia illa partium floris, quae Theam viridem a Boheam distinxerat.”

(2) *Annal. du Muséum*, Tom. IV. pag. 20.

(3) l. l. N°. 998.

(4) l. l. pag. 530.

arboris specie exoriri, quae, quia sic jam a Linnæo denominata est, THEAM SINENSEM potius appellem.

Confirmatur quoque ex relatione Clar. Macartney differentiam *Theae* tantum ab humo et aetate foliorum pendere (1); sententiae vero itineratorum hac de re multum discrepant. Praest. enim CHARPENTIER de Cossigny quoque statuit omnes *Theae* species ab eadem arboris specie exoriri (2). Contrarium refertur a Clar. Barrow (3) cum quo convenit Praest. de Guignes, qui narrat duas THEAE species distingui, nempe THEAM VIRIDEM et BOHEAM, et omnes varietates hisce speciebus produci et pendere ab humo, cultura et foliorum collectione (4).

Sed, cum illi botanicas characteres non describunt, et sicut videtur relata tantum referunt, eorum opiniones botanicis non magnopere valent.

Posunt quidem adhuc diversae species sub hac specie latere, sed uti supra dixi characteres botanici, qui

(1) *Voyage dans l'intérieur de la Chine et en Tartarie fait dans les années 1792—1794. traduit par J. CASTEERA, Paris, 1789. Tom. IV. pag. 7.*

(2) *Voyages a Canton, pag. 377.*

(3) *Voyage en Chine formant le complément du voyage de Lord Macartney Traduit de l'Anglais par CASTEERA, Paris, 1805.*

(4) *Voyages a Peking Manile et l'Isle de France fait dans l'intervalle des années, 1784 & 1801, Paris, 1808, Tom. III. pag. 245.*

nobis cogniti sunt, minime sufficiunt, ut plures species, quae ad genuinae *Theae* collectionem plantantur, distinguere possimus.

THEA SINENSIS. Linn. *Radicem* habet incondite brachiatam, lignosam, superficie nigricante, tenuem et fibrosam. *Caulis* est fruticosus et arborescens, ultra omnibus suis partibus glaber et sempervirens. *Lignum* durum, albiviridis coloris. *Cortex* viridis coloris, saporis amari, nauseosi et adstringentis. *Folia* alterna, petiolata, oblongo-ovata, obtusa, ferrata, sub-canaliculata, parallelonervosa, supra saturate viridia, subtus pallidiora, interstitis longiora, bipollicaria. *Petioluli* semiteretes, gibbi, lineam longi. *Flores* in ultimis ramulis axillares, pedunculati, solitarii vel facius bini. *Pedunculi* incrassati, articulati, cernui, uniflori, petiolis duplo longiores. *Perianthium* pentaphyllum, planum, viride, persistans, corolla multo brevius, foliola ovata, obtusa concava. *Petala* alba(1), ovata, obtusissima concava, magna, inaequalia inferiora minora, superiora majora, unguicularia.

Sti-

(1) Petala immerito a nonnullis flava sive flavescentia esse dicuntur. H. ELLIS *voyage en Chine traduit de l'anglais par J. MACCANTHY*, Tom. II. pag. 121. *Fortsatzung des Allgemeinen Teutschen Garten Magazins*, Vol. III. pag. 16. et male in *Herbario Blackwelliano* colore rubro expressa sunt, altera editione Norimbergae, 1757—1773. Tom. IV. Tab. 351. et 352.

Stamina plurima (ultra ducenta (1)). *Filamenta* receptaculo inserta, capillaria, erecta, alba, corolla paulo breviora, exterioribus brevioribus. *Antherae* subrotundae, didymae, dorso affixae. *Germen* superum, conicum, trigonum, subsquamosum. *Stylus* simplex, ad apicem trifidus (2). *Stigmata* tria, simplicia, filiformia, erecta, viridia, longitudine filamentorum. *Capsula* tricocca, saepe vel tota sterilis est vel alterutra ejus loculamentorum. *Semina* solitaria, globosa, introrsum angulata, testa solida.

Floret mense Septembri et Octobri, etiam Januario et Febuario.

Crescit sponte in *Japonia*, *Sina*, et secundum nonnullos etiam in *Tunquin* et *Siam*.

Folia ad potus praeparationem inserviunt, et praeterea *Kaempfer* docet, magnam copiam *Theae* pos-

(1) *Kaempfer* in uno flore 230 stamina numeravit (*Amoen. exot.* p. 612.).

(2) *Doct. Lettsom* in prima editione ejus operis *History of Tea-tree*, pag. 3. dixit, „stylos esse tres, ad basin coalitos;” ejusque auctoritate idem affirmatur a *J. J. Reichard* (*Caroli a Linné systema plantarum*, Part. II. pag. 589.) et a *Clar. Willdenow* (*species plantarum*, Tom II. Part. II. pag. 1180.) eosque secutus esse arbitror commentatorem iconum, quibus titulus est: *Vollständige sammlung officineller Pflanzen*, Dusseldorp. 1821. fol. (in septima divisione). *Lettsom* autem in altera ejusdem operis editione, illud mutavit, ubi (pag. 3.) refert: „stylum esse simplicem, ad apicem trifidum.”

postremae notae, tum etiam, quae aliquot annorum spatio effoeta est, quotannis ex *Sina* in *Gusarattam* translata adhiberi, ut colore badio ferrifera tela imbuant (1).

Differt a *CAMELLIA SESANQUA* cui valde similis, petalis minoribus, nec sub apice carinatis, foliis crassioribus recurvis, floribus axillari-
bus binis (2).

Plantas saepissime cultura varietates producere satis constat, et quotidiana experientia confirmatur, atque hoc quoque in *THEA* obtinere probabile esse videtur.

Observatio Doct. du Halde omnino huc referri meretur, qui narrat, *Theam viridem* et *nigram* in eo tantum differre, quod folia arboris *songlo* producentis longiora et magis acuminata sunt; folia contra arboris alteram *Theae* speciem *vou-y tcha* dictam producentis, breviora et obtusiora, pauloque profundius viridia (1). Thunberg duas varietates ita distinguit, nempe α . foliis minoribus, planis, saturatius viridibus, ferraturis rectis, β . foliis majoribus undulatis, laetius viridibus, ferraturis sinuatis (2).

Aiton in *Horto Kewensi* α . *LAXA* foliis elliptico-
Ai-

(1) *Amoen. exot.* pag. 625.

(2) Conf. THUNBERG, *Flora Japonica*, pag. 226.

(3) Tom. I. pag. 25.

(4) *Flora Japonica*, pag. 226

oblongis, rugosis et, β . STRICTA foliis, lanceolatis, planis distinxit (1).

Et a Clar. de Candolle: α VIRIDIS, foliis lanceolatis planis latitudine triplo longioribus, β BOHEA foliis elliptico-oblongis, subrugosis latitudine duplo longioribus (2).

Nonnulli igitur THEAM a Doct. Hill VIRIDEM dictam, tanquam varietatem THEAE BOHEAE consideraverunt: alii contra, inter quos de Candolle, THEAM BOHEAM, VIRIDIS varietatem esse statuerunt (3). Quibus tamen concedere non possum; nam quamquam difficile haec quaestio dirimi possit, tamen contrarium mihi probabilius videtur, quia stirps, quae *theam viridem* fert, vulgo majori cura, saltem in *Sina*, colitur; unde etiam explicari potest, quare folia hujus varietatis magis excrescunt, et insuper ex eo intelligere possumus, quare in hac varietate numerus petalorum adauctus invenitur. Saepius enim, imprimis in floribus ordini THEA naturali convenientibus, degeneratio staminum in petalis observatur.

(1) *Hortus Kewensis*. Vol. III. London 1811. p. 30.

(2) *Prodromus systematis naturalis*, Part. I. p. 530.

(3) l. l. et *Försetzung des Allgemeinen Deutschen Garten Magazins*. Vol. III. p. 16.

(15)

C A P U T II.

De Effectu THEAE Dietetico et Therapeutico.

Medici officium quoniam duabus praecipue partibus continetur, altera, qua homines morbis affectos, ita curet, ut in sanitatem restituantur; altera, qua a sanis eorum corporibus infirmam valetudinem arceat, apparet, insignem operam illi dandam esse, ut praecipuam vim potestatemque eorum omnium bene perspectam habeat, quae tum aegris, tum vero iis, qui sano corpore adhuc videntur esse, nocere possint. Etenim hac sua arte multum cavere poterit Medicus, ne multi incrementum morbi, quorum proventus ceteroquin merito expectari possit.

Multa quidem sunt, quae, quamvis ab omnibus sanitati noxia habentur, tamen usu valent, quo videtur quasi sublatum esse damnum, quod ex iis oriri possit, nequaquam prohibente consuetudine, quominus eorum suavitati indulgeamus. Summi itaque momenti existimamus eorum considerationem, quorum quotidianus usus inter omnes fere incrementum

bruit. Sunt enim plurima, quorum damnum pariori usu minueretur; sed sunt etiam alia, quibus ita adfueverunt homines, ut noxia eorum vis utendi consuetudine evanuerit.

Nihil certe constantiorem effectum in nostram sanitatem vitamque exercet, quam cibos et potus, quibus quotidie utimur, et ad nutritionem et corporis nostri conservationem indigemus. Saepissime autem difficile dictu est, quare hunc vel illum cibum potumve ad quotidianum usum ceteris praeferamus; quod non semper fit, quia maximum nostro corpori affert commodum; verum haud raro imitatione, atque deinceps consuetudine, hoc illove utimur. Ex qua quidem re explicandum nobis inprimis videtur, tam magnam *Theae* copiam quotidie in nostra patria consumi. Antequam enim usus *Theae* apud nostrates invaluerat, hi contenti et fani vitam degebant, et nequaquam hac herba exotica indigebant.

Cum autem meum est propositum in hoc capite inprimis historiam medicam *Theae* exponere, videamus, quid diversi auctores, qui de usu *Theae* apud Sineses et Japonenses scripserunt, hac de re tradiderunt.

Japonenses et Sineses primis jam temporibus herbae *Theae* virtutem salutiferam adscripsisse videntur. Quod forte quodammodo patet ex fabula Sancti Darmae, qui, post multorum annorum vigiliis, ut se a somno liberaret, abscidisse dicitur palpebras, quas iratus in terram projecit, et pos-

tri-

tridie eo in loco arbusculas ante in hoc orbe terrarum ignotas invenisset, et postquam hujus plantae herbam, nempe *Theam*, assumsisset miram sensisse, laetitiam anni et vigorem vacandi Divinis contemplationibus (1). Idem vero melius patet ex relatione itineratorum Arabicorum seculi noni, in qua jam narratur, mala omnis generis decoctione *Theae* apud Sinenses sanari (2). Ramusio refert, Persam Chaggi Memet ipsi narravisse, potionis theae usum levare febrem, dolores capitis, ventriculi, lumborum et articulationum, multosque alios morbos, inter quos arthritidem, atque post copiosorem ciborum assumptionem, infusione *Theae* digestionem adjuvari (3). Maffei scribit, Japonenses hujus herbae maxime beneficio pituitam, gravedinem, lippitudinem nescire, vitamque bene longam sine ullo ferme languore ducere (4). Boterus de thea refert, illam sanitatem conservare et omnia mala ebrietatis propellare (5). Jarricus herbam illam ad-

mo-

(1) KAEMPFER *Amoen. exot.* pag. 608.

(2) (EUSEBE RENAUDOT) *Anciennes relations des Indes et de la Chine, de deux voyageurs Mahometans qui y allèrent dans le neuvième siècle.* pag. 31.

(3) GIOVANNI BATISTA RAMUSIO, *Navigazioni et viaggi*, Tom. II. (in *Dichiaratione d'alcuni luoghi ne libri di M. Marco Polo, con l'Historia del Rheubarbaro*), pag. 15 b.

(4) J. P. MAFFEI *Historiarum Indicarum, libri XVI.* Coloniae Agrippinae, 1590. pag. 248.

(5) JOANNI BOTERI *Tractatus duo, prior. De illustrium*

modum salutarem dicit (1). Idem affirmatur a Trigaultio (2) et Varenius de usu hujus herbae in *Japonia* loquens, refert saluberrimum hoc potionis genus dici, imprimis ad delendas crapulae praecedentis diei molestias, et omnes pituitosos affectus; et vulgus proverbio usurpare solere esse de divitibus: *Illene sanus non sit? bibit de optima Tsia pulverem* (3).

In itinere Praest. Matelief *Junioris* invenimus, *Theam* Sinenses a pituita, melancholia, madescentibus lacrimis atque hebetioribus oculis liberare, illosque ita diu sine morbis vivere (4).

Mandeslo refert, Japonenses vulgo magno cum fructu theam fumere, quando modum excesserint in

statu politia libris X, posterior. De origine urbium earum excellentia et augendi ratione libris III. comprehensi auctore M. GEORGIO DRANDIO, Urfellis 1602. pag. 882.

(1) PETRI JARRICI *Thesaurus rerum Indicarum* a M. MATTHIA MATINEZ e gallico in latinum sermonem translatus, Col. Agripp. 1515. Tom. II. pag. 589.

(2) NICOLAUS TRIGAULTIUS, *de Christiana expeditione apud Sinas suscepta a societate Jesu* ex MATTHAEI RICCI *Commentariis libri V.* Aug. Vind. 1655 pag. 16.

(3) *Descriptio Regni Japoniae ex variis auctoribus collecta et in ordinem redacta per BERNHARDUM VARENIUM.* Amst. 1649, pag. 161.

(4) MATELIEF de jonge, *Verhaal van de reize, gedaan naar de Oostindien en China, in de jaren 1605-1608.* Amst. 1648. pag. 103.

in potuum usu spirituosorum, probe conscii nihil certius effectum horum potuum delere illa herba (1). Martinus Martinus dicit, *Theam* homines liberare ab arthritide et post coenam digestionem adjuvare, eamque ebrios reddere sobrios ac continentes, ita ut denuo perpotare possint, atque illam abundantes liquores exsiccare, et pellere somnum (2).

In relatione Doct. Nieuhof etiam de omnibus hisce proprietatibus legimus. Adnotavit insuper memoriam usu theae confirmari, atque bilis secretionem copiosiore usu augeri, deinde Sinenfes hunc potum maxime laudantes, ei praecipue tribuere, se nec podagram nec calculos in vesica et renibus cognoscere; tandemque animadvertit, experientia didicisse Sinenfes, *Theam* possidere vim diureticam (3).

Ex his igitur patet, primas relationes de usu *Theae*, in patria plantae, maximopere hujus herbae potum com-

(1) JEAN ALBERT DE MANDESLO, *Voyages faits de Perse aux Indes Orientales; Mis en ordre et publiez apres la mort de l'illustre Voyageur par ADAM OLEARIUS, traduit par A. DE WICQUEFORT*. Tom. I. pag. 505.

(2) MARTINI MARTINII *Novus Atlas Sinensis*, Amst. 1655 pag. 9.

(3) NIEUHOF, *Beschrijving van het Gezantschap der Nederlandsche Oostindische Compagnie aan den Grooten Tartarischen Cham, nu Keyser van China*, Amst. 1665, pag. 133.

commendasse, atque virtutes laudabiles ei adscripsisse.

Secundum Doct. KAEMPFER *Thea* recens malignam et inimicam cerebro qualitatem possidet, praecipue inebriandi, vel spiritus animales turbandi facultatem; haec autem qualitas partim praeparatione sive torrefactione perit, et durante conservatione unius anni sponte sua mitescit, quando nullas amplius nocivus ejus effectus observatur; tunc enim potius vim paululum excitantem et facultatem exhilarandi possidet, „virtutes paucis complectemur” dixit KAEMPFER, „si dicamus *Theae* liquorem obstructions viscerum resanare, defoecare sanguinem, praesertim vero eluere tartaream calculi materiem, posterius adeo praestat insigniter, ut calculosos et podagricos inter bibulos hoc coelo numquam invenerim.” Omnis potus *Theae*, secundum Japonensium opinionem medicamentorum efficaciam suppressit, verum in colica nocet et maxime vitandus est; sic et *Thea* recentior secundum eos opthalmia laborantibus valde est nociva (1).

Clar. du Halde, in accuratissima sua descriptione *Sinae*, dixit: *Theam Songlo (viridem)* effectum habere corrosivum, et hoc nequaquam observari in usu *Theae Vou y tcha (nigrae)*, quae quidem ventriculo debilissimo nullum incommodum

af-

(1) *Amoen. exot.*, pag. 617. 625, seqq.

affert (1); et ex iis, quae deinde ex libris Sinen-
fium tradit, possumus observare, quanta aesti-
matione haec herba habeatur apud Sinenfes; pluri-
ma enim praecepta hujus herbae contra diversa mala
annotavit (2). Praest. de Guignes, qui narrat in
Sina esse regulam, theam non jejuno ventriculo
esse bibendam, quia tunc nervorum tremorem at-
que vertiginem causat, imprimis autem hominibus
strigosis (3). Et Praest. Barrow refert, Sinen-
fes, quamquam parum mundities ab illis obser-
vetur, morbis cutaneis haud saepe affici solere,
illosque judicare, se liberos esse ab arthritide et
morbo calculoso propter usum *Theae* (4).

Plurimi igitur horum auctorum *Theae* qualitates
potius laudabiles, quam nocivas tribuunt. Effectus
Theae in corpore humano difficilime determinari
possunt, cum multa rerum adjuncta simul observari
debeant, quorum nonnulla difficillime separari pos-
sunt; primo enim attendendum est ad effectum
aquae calidae, quae *Theae* infundi, et cum qua sumi
vulgo solet; secundo ad relativam et veram *Theae*
et aquae tepidae quantitatem, quae utriusque ad-
hibetur, et tandem ad speciem *Theae*, qua utun-
tur.

(1) *Description de l'empire de la Chine de Tartarie
Chinoise*, 1736. Tom. I. pag. 25.

(2) l. l. Tom. II. pag. 591.

(3) *Voyage a Peking, Manille et l'Isle de France, faits
dans l'intervalle des années 1784 et 1801*. Tom. III.
pag. 245.

(4) *Voyage en Chine*. Tom. II. pag. 113.

tur. Infuper observari debet sexus, temperamentum, aetas, vitae genus et omne id, quod in actionibus naturalibus ullum effectum praestare possit; neque negligi debet tempus, quo utantur thea, nec non id quod simul cum hoc potu assumant. Hisce demum observatis, nonnulla de *Theae* effectibus concludere possumus.

Quamquam disquisitio effectus potuum calidorum in corpore humano non directe ad meum argumentum pertineat, tamen tam arcta ratio intercedit inter *Theae* et aquarum calidarum usum, ut constet; hanc indagationem hic non posse relinqui. Quando enim homines theam bibere coeperunt, sponte haec res, tamquam sequelam naturalem, assumptionem majoris aquarum calidarum quantitatis habuit; ut profecto si *Thea* nostratibus ignota mansisset, numquam tam immensas aquarum calidarum quantitates absorbuissent.

Potus *Theae*, uti ab hominum vulgo ad usum quotidianum praeparatur, vix ab aqua calida differre solet, etenim illa tam magna aquae copia diluta utuntur, ut effectus *Theae* jure praetervidere possimus. In his igitur attendendum est ad monitum Clar. Boerhaave, qui dixit: „Numquid errat qui abusum theae damnans, solis foliis imputat mala, ubi tam magna pars fuit aqua fervida? rursumque qui liquidi cerebri agilitatem theae epotae inscribit, cur aquae calidae virtutem diluentem praeterit?“ (1).

Doct.

(1) *Elem. Chem.* Tom. II. pag. 24.

Doct. Nicolaus Tulp in nostra patria inter medicos primus fuisse videtur, qui de usu et effectu herbae *Theae* scripsit; non autem suas observationes tradidit, verum collegit et retulit ea, quae in aliorum libris de *Thea* annotata invenerat (1).

Postea autem Corn. Bontekoe multum de praestantia theae scripsit, sed cum parum demonstraverit, vix attentionem meretur; numquam enim sufficientem theae quantitatem posse forbillari, et genus humanum ab omnibus fere malis liberatum iri affirmabat, si modo thea, secundum ejus praeceptum, immo ad ducenta vascula quotidie fumeretur (2).

Doct.

(1) *Observat. Med. Lugd. Bat.* 1739. pag. 380.

(1) *Tractaat van het excellenste kruid Thee* ed. secund. pag. 245, hisce verbis loquitur: „Indien alle menschen een natuur hadden, soo vond ik geen swa-
righeyt, haar te raden, datse 50 of 100 of 200 kopjens (Thee) achtereen souden drinken; ik heb er menigmaal soo veel gedronken op een voor of nademiddach, en niet alleen ik, maar veele persoonen met my, waarvan er noch niet een gestorven is, hebben 't selve gedaan. Maar ik ben niet van advys, dat yemand sulx behoeft na te volgen, ik allegeer het maar om te doen sien, door soo een groove en tastelyke experientie, (die confunderen en verstommen sal de lasteraars en vreesachtige menschen,) dat in de Thee niets quaads is, en dat men geen reden heeft, sich soo bevreest te houden voor een kopje 10 of 20, sy is noch Wyn noch Bier, die (gelyk men segt,) in 't hooft loopt, 't matig en nodig en 't minste gebruyk, bepaal ik in 8 of 10 kopjens tweemaal daags, inson-

Postea finter Medicos Doct. Ettmuller *Theae* effectum stomachicum, cephalicum et nephriticum tribuit (1). Pechlinus ejus potum valde com-

men-
derheyt voor die geene, die 't noch niet gewoon zyn."

Quamquam suos defensores habuit, tamen ex defensione auctoris contra suos detractatores, jam cum secunda editione in lucem edita, patet omnes ei non assensisse; item ex iis, quae in Diario *Haegse Mercur* dicto, die 2 Aprilis 1698. N°. 69. leguntur, nempe. „ De Oost-Indische Compagnie sal onder andere Koopmanschappen verkoopen -- -- -- eenige Citsen, daar men met levendige couleuren op gedrukt fiet de *idées* van Doct. Bontekoe over de Thé. Dien Naturalist meende, dat een mensch niet behoefde te sterven, als hy een volkomen goed diët hield: daerom viel hy te *Berlin* van de trappen en brak den hals, op dat hy geen *dementi* of abuys, wegens syn gevoelen subject zou zyn. Door het menigvuldig Thee drinken had hy zyne balsamique sappen zoo verdroogt, dat zyne gewrigten scheenen te ramelen als castagnetten, wanneer hy voor de wind naar yemand toekwam."

Dicitur quidem Bontekoe a societate Indiae Orientalis auro corruptus fuisse, ut in laudem *Theae* scriberet, verum hoc nullo argumento probari posse credo, neque verosimile quidem mihi videtur; praecipue cum Heydentryk Overkamp, qui vitam Bontekoe conscripsit, affirmet, illum libellum de *Thea* edidisse, ut se civibus suis commendaret, atque se contra collegas, valde ipsi obversantes, defenderet. (*Reden over het leven en de dood van de Heer Corn. Bontekoe*, Amst. 1685. 4to pag. 17.)

(1) Michaëlis Ettmulleri, *Opera medica*. Francof. ad Moen, 1708, Tom. I. pag. 552.

mendavit (1), et Petitus, Francius, Heinrichem et Huetius in laudem *Theae* versus fecerunt (2). Doct. Ambrosius Stegman effectum sedantem *Theae* observavit, ita ut affectiones convulsivas hujus potus usu curaverit (3), et Doct. Baglivius expertus est, *Theam* optimum esse remedium ad dolorem capitis tollendum (4).

At vero seculo praecedente Clar. Boerhaave usum potuum tepidorum jam damnavit, hisce verbis: „ videte mulieres leucophlegmaticas, sanguine rubro destitutas, fervidum infusum *Casséae* vel *Theae* bibentes, quam animosae et alacres evadunt per aliquod tempus, sed hoc vigore post semihoram evanescente, recurrunt ad idem illud ipsis tantopere amatum et ut putant amicum remedium, tandem hydropicae evadunt et plane incurabiles.” Atque in nonnullis affectionibus, usum eorum omnino interdixit. Sic in Chlorosi conferre victum ficcum et absolutam
a pa-

(1) J. N. Pechlin, *Theophilus bibaculus, sive de potu Thee dialogus*, Francof. 1684.

(2) Petrus Petitus, *Thea, sive de Sinensi herba thee carmen ad Petrum Danielem Huetium; cui adjectae Joannis Nicolai Pechlini eadem herba Epigraphiae*. Lipsiae, 1685. Petri Francii *in laudem Thiae Sinensis, Anacreontica duo*. Amst. 1685. 4to, cui adjectum est Johannis Gothofredi Heinrichem, *de Thea herba Doricum Melydrion*.

(4) *Opera omnia Medico-practica et anatomica*, Lugduni, 1747. pag. 76.

a potibus calidis aquosis abstinentiam statuit. Vertiginem, suo tempore, maxime pendere ex potibus illis aquosis, qui in tanto usu sunt apud Batavos, animadvertit. Fatetur eos etiam dissipare vertiginem, sed postea magis nocere, et miseros illos aegros confugere ad spiritus distillatos, illisque etiam egere, et tunc plane perditos esse; dixit in cura Paralysis regulam esse, qua prohibeatur omnis aquae potus, maxime calidae, et numquam Paralylin frequentiore esse, quam illis, qui potibus aquosis et calidis dediti sunt (1). Doct. Freind narrat, se cognovisse mulierem cui ex *Theae* potu urina nimia profluxerat, mensibus vice proxima immunem (2). Clar. Boerhaavii commentator Doct. van Swieten quoque usum horum potuum damnavit, afferens notum esse, toties Chlorosin et summum languorem, fluorem album, uteri haemorrhagias fieri mulieribus, cum potibus aquosis tepidis abutuntur, et quotidianas observationes practicas docuisse Medicos, et imprimis illos, qui apud Batavos medicinam excercant, ubi abusus potus aquosi tepidi admodum invaluit, nullam observari frequentiore causam cachexiae, quam perpetuam potus aquosi tepidi ingurgitationem,

(1) *Praelectiones academicae de morbis Nervorem*, Lugd. Bat. 1761. Tom. I. pag. 151 et 185. Tom. II. pag. 613 et 726.

(2) Joh. FREIND, *Emmenologia*, Lugd. Bat. 1750. pag. 83

nem, minus autem ea affici, qui valido corporis motu disfluant quotidie illud aquosum ingestum, et corporis exercitio robur addunt fibris solidis, ceteroquin ab aqua tepida brevi minus laxis futuris; verum mulieres, imprimis sedentariam vitam agentes, pallido inde laborare morbo, menstruis copiosissimis disfluere, steriles quandoque reddi, ob perpetuum fere fluorem album, madescere semper flaccido utero, vel, si conceperint, frequenter abortus pati; viditque plurimos, qui magna copia quotidie theam, caffeam et similes potus aquosos calidos forbillaverant, adeo enervatum corpus habuisse, ut vix languida membra traherent, ac plures etiam apoplexia et paralyfi correptas fuisse (1).

Secundum Clar. T i s s o t ventriculus praecipue patitur effectus aquarum tepidarum, illisque valde afficitur. Hinc theam maxime nocentem omnium potuum tepidorum putat, atque horum potuum usum multum damnat, quod imprimis litteratis noceat et malum *Theae* effectum dixit posse observari, si modo valetudinem oppidanorum, qui thea utuntur, cum ceterorum sanitate comparamus; et credit, tempus, quo *Thea* in *Europa* introducta est, in historia sanitatis mortali et miseranda revolutione cognosci (2).

Praest:

(1) van SWIETEN, *Commentaria*. Tom. III. pag. 433, 362, 651, Tom. V. pag. 587.

(2) Tissot, *Raadgevingen, betrekkelijk de gezondheid*.

Doct. Wh ytt, qui affectionibus nervosis maxime obnoxius fuit, narrat, se ex mane sumpta thea saturationi, insignem debilitatem sensisse, pulsus celeriores inde evasisse, et saepe vertiginem enatam (1).

Inter morbos, qui in nostra patria, aliisque regionibus, ex abusu potionis theae exoriuntur, praeter generales affectiones morbosque nervorum atque his productos morbos a Doct. Bicker memorantur dolores ventriculi et intestinorum, spasmi, qui multum cum colica pictorum conveniunt, deinde deglutitio impedita, et vertigo, five vertiginosus status capitis, cum cogitandi impotentia (2). Doct. vero Buchan non usum theae, verum abusum noxium putat, tempus autem matutinum minime huic usui convenire, et observavit mulierem tenuem et debilem, domi sine corporis motu et aere libero viventem, theam aliosque potus debiles bibentem, infantem parere posse; sed illum raro superstitem fore (3).

Doct. Michell de *Theae*, *Cassae* aliorumque potuum tepidorum aquosorum ab usu dixit: „sufficiat notasse hunc abusum apud feminas maxime

vi-

zondheid der geleerden, vertaald door L. Bicker, pag. 170, et 173.

(1) *Verhandeling over de Zenuwziektens*, pag. 138.

(2) *Raadgevingen, betrekkelijk de gezondheid door Tissot, vertaald door L. Bicker*, pag. 176 in nota.

(3) *Huisfelyke genceskunde*, Tom. I. pag. 10 et 95.

vigere, has etiam nervorum morbis maxime laborare et sic abusus hujus poenas luere. — Debilitat enim aqua calida, solidorumque enervat crasin, maxime in otiosis, desidibus, et qui corpus contra omnes injurias adeo muniunt. Hinc nerveorum morborum variae species, quas ante seculum cum *Theae* et *Caffae* potibus ignorabamus. — Hinc dysphagiae quaedam species, in nostra patria endemica, hinc morbi nervorum frequentissimi in omnibus, illis ubi ille viget abusus, patriae nostrae locis (1).”

Doct. van den Bosch scribit, non tantum esse cibos, qui feminibus morborum favent, verum imprimis potus, qui nostris majoribus ignoti et primum introducti modice vel parum assumebantur, quibus plerique suo tempore abutebantur; judicat modicum usum *caffae* et *theae* non notabile incommodum afferre, verum copiosiore assumptionem et ob aquam calidam in qua coquantur, vel infunduntur, incredibile damnum producere; atque hujus abusus in nostra patria plurima exempla adnotavit; tandem nullis potibus Batavos magis degenerari, enervari et a naturali vi atque virtute privari, quam maxime imtemperato abusu potuum calidorum *Caffae* et *Theae* (2).

Clar.

(1) *Disfertatio physico medica de morbis Nervosis Batavorum*, pag. 249.

(2) *Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij van wetenschappen te Haarlem*. XVII. pag. 322, 426.

Clar. Matthias van Geuns statuit usum quotidianum et copiosum aquarum effectum naturali debere producere mutationem notabilem, quae revera apud nostrates locum habuit, ad quam imprimis retulit debilitationem virium digestionis, non tantum ventriculi et intestinorum, verum etiam partium et organorum ad sanguificationem et nutritionem adaptatorum; deinde enervationem omnium corporis solidarum partium, quoad vires et actiones, simul cum universali aquosa tenuitate et abundantia liquorum; et tanquam sequelas horum universalium affectuum consideravit in nostro aevo maxime multiplicatos morbos ventriculi, pituitam primarum viarum, affectiones pituitosas, helminthiasas, calculos biliares, obstipationes, spasmos, lipothymias et rachitias, atque inter affectiones externas herniae ventrales et in sexu sequiori prolapsus, et sanguifluxus immodicos et decolores. Opinabatur, plurimas et accuratissimas observationes minime probare, *Theam* possidere vim roborantem, ex iis vero secundum suam sententiam patere, excitantem partium volatilium proprietatem simul perturbare sensus, atque propterea incommodam capiti et nervis esse. In eo autem cum plurimis convenit, *Theam* perspirationem et diuresin promovere, hinc calculos imminuere (1).

Inter benigniores censores potuum calidorum Doct.

de

(1) *De staatkundige handhaving van der ingezetenen gezondheid aangeprezen, en in eenige proeven voorgedragen.* pag. 288 et 318.

de la Geneste memorare possumus, qui horum potuum usum valde commendavit, atque in conclusione suae disertationis hisce verbis loquitur: „ rara in morbis quibusvis et in ipsa famitate est conditio, seu aetatem, sexum, vitae genus, temperamenta, caetera spectes, quae potus nostros non admittat; sive petantur ex consuetudine, sive ex consilio praescribantur, ” deinde adjecit: „ silentio praetermittam varios morbos olim frequentiores hodie, dum tepidorum forbillatio, cerevisiarum potationem excepit longe rariores, morbos puta scorbuticos, arthriticos, calculosos, imo omnem cohortem, ita ut hac iterum ex parte nequaquam potus nostri sua laude sint defraudandi ” (1).

Doct. Hildebrand dicit, *Theam* propter proprietatem narcoticam potui quotidiano aptam non esse, eam vero considerat tanquam remedium optimum antispasmodicum, sed hypochondriacis nocens, excepto tamen, quando illa in passione colica sive in affectione spasmodica ventriculi utuntur (2).

Clar. Virey animadvertit, *Theam viridem* plus agere in systemate nervoso, quam *nigram*; judicium autem iniquum de *Thea* fert, nam multos quoque effectus *Theae* tribuit, qui revera abu-

(1) *Disquisitio medica inauguralis de calida Nostratum potatione pro sanis et aegrotis benignius, quam hodie fieri solet, aestimanda*, pag. 49.

(2) C. W. Hufeland *Journal*. Tom III. pag. 44.

abusu produci possunt, verum feliciter apud nostras
tes nondum ita universales sunt quam scribit (1).

Ex praecedentibus fatis patet, usum potuum tepidorum univérse non posse commendari, cum non tantum debilitatem afferant nervorum, verum etiam ceterorum organorum, imprimis si majori copia assumantur. Robustioribus, qui corpora occupationibus suis quotidie movent, atque perspirationem cutaneam augent, non ita nocere potest, quam debilioribus, qui vitam sedentariam degunt; in quibus functiones naturales plurimum lentius procedunt et facilius turbantur. Est imprimis ventriculus, qui primos patitur effectus, fibrarum relaxatione ad suas functiones minus aptus redditur, atque digestionem turbat. Hisce accedit tanquam effectus naturalis, continuo usu potuum aquosorum, succum gastricum nimis dilui, ut debitum effectum in iis, quae in ventriculo continentur, exercere non possit. Inde nunc sequitur, illud, quod nutritioni et sanguificationi inservire] debeat, non fatis usui adaptatum esse, quo tunc nutritio laesa locum habet, et humores totius corporis fiunt tenuiores et non fatis cohaerentes et continue obstructions inde etiam ortae, cum his primariae causae plurimorum morborum considerari debent.

Ufus Theae tempore matutino non commendandus

(1) *Hist. Nat. des medicamens.* pag. 243. *Journal de Pharmacie et des sciences accessoires.* Tom. I. pag. 73.

dus esse videtur, cum imprimis ventriculo jejuno effectum habeat nocivum, nam nimis deluit succos, qui in ventriculo adsunt, tunicas hujus organi denudat, atque propterea facillime actionem nocivam in systema nervosum exercet. Novi aliquem, cui jejuno thea mane bibita semper vomitum fecit. *Theae* infusio, nisi nimia copia assumitur, optime conveniet, duas vel tres horas post coenam, imprimis lautiozem, quia tum diluit massam plurimum jam digestam, et minorem effectum in ipsa organa digestionis exercet, quam si haec minus sint repleta. Copiosior vero *Theae* potus, imprimis quotidie sumtus, saepe nocebit: primum, quia ventriculus eo debilitatur, et deinde, quando perspirationem adauxerit, aëris mutatio et frigus vespertinum, tum saepe catharos et morbos mucosos efficiunt. Vespertino tempore hujus potus assumptio haud raro nocebit iis, qui illum quotidie ventriculo vacuo ingerunt, propter causas supra allatas; aliis vero, qui *Thea* non assidue utuntur, prodesse potest; nam post perspirationem cutaneam suppressam, hanc theae usus promovebit, cutis functionem durante somno adjuvabit, et probabiliter optatum effectum ita habebit; sic et aliis commodum afferre potest, qui tempore vespertino nimiam copiam ciborum vel potuum spirituosorum assumerint, quorum digestionem adjuvabit, et propter vim sedativam animos excitatos et turbatos sedabit.

Videamus porro quasnam partes usus *Theae* in

C

pro-

producendis morbis nervosis habuerit. Clar. Tissot *Theam* causam primariam esse statuit multorum morborum nervosorum, atque experientia probatum putavit, hos praecedentibus saeculis quam maxime accrevisse (1). Doct. Whytt frequentes affectiones ventriculi et nervorum suo tempore partim exortas fuisse ex copiosiori *Theae* usu voluit (2). Et Doct. Bicker dixit, morbos nervosos copiosiores fuisse suo tempore, quam pristinis temporibus, usumque copiosum potuum calidorum consideravit, tanquam fertilissimum fontem horum morborum; ita ut computaverit, ultra dimidiam partem feminarum in nostris urbibus ob copiosiore usum theae et coffeae tales morbos pati (3). Doct. van den Bosch etiam concedit, morbos nervosos in nostra patria quam maxime adauctos fuisse (4). Quod et affirmat Doct. Michell (5). Clar. van Geuns statuit morbos ita dictos ner-

VO-

(1) *Abhandlung über die Nerven und deren Krankheiten*. Leipzig, 1781. Tom. II. pag. 45.

(2) *Verhandeling over de Zenuwziektens*. p. 237.

(3) *Verhoog over de oorzaken welke de Zenuwziektens in ons land zoo gemeen, en thans zoo veel gemeener dan voorheen maken*. pag. 356 et 417. adjectus libro, qui titulum habet, *Verhandeling over de Zenuwziektens enz.* door R. Whytt, vertaald door L. Bicker. Et Tissot, *Raadgevingen betrekkelijk de gezondheid der geleerden*, vertaald door L. Bicker. pag. 167 seq., in notis.

(4) *Verh. van de Haarl. Maatsch.* Tom XVIII. pag. 541.

(5) *Disfertatio physico Medica de morbis nervosis, qui in Belgica observantur*. pag. 1.

vofos, mucofos et catharrales eorumque effectus inde a divulgatione calidorum potuum apud noftra-tes haud parum multiplicatos efse (1). Et Clar. Thomassen à Thuessink nos docet neurofes quotidie copiofiores fieri, atque illos maximam partem chronicorum morborum conftituere (2).

Et profecto theae ufum multum ad proventum horum morborum pofse contribuere, repetita argum-entatione confirmare necesse non erit; cum ex iis, quae fupra disputavimus, fatis patet, abufum theae mul-torum morborum nervoforum caufam exiftere.

Ita quoque intelligitur, ufum magnae copiae aquae calidae, promovendo et protrahendo perfpirationem cutaneam, corpora reddere aptiora ad morbos muco-fos et catharales contrahendos, nam post adauctam perfpirationem cutis, illa aeris injuriis facile denuo impeditur. Quamquam ergo thea apta fit ad per-fpirationem fuppresfam promovendam, tamen cor-pora noftra post copiofiozem ufum theae facilius aeris injuriis malos effectus patiuntur.

Antea adnotavimus, Sinenfes et Japonenfes per-hibere, fe propter ufum *Theae* a moleftiffimo ma-

10

(1) *De ftatkundige handhaving van der Ingezeten-gezondheid en leven in eenige proeven voorgedragen.* pag. 278.

(2) *Geneeskundig magazijn door A. van Stripriaan Luiscius, C. G. Ontyd en M. J. Macquelyn.* T. III. P. III. Lugd. Bat. 1804. p. 105. *Handeltingen van het Geneeskundig Genootfchap onder de zinspreuk, SERVANDIS CIVIBUS.* Tom XIII. pag. 1010.

lo calculi liberatos esse (1). Plurimi Europeorum atque nostratium, *Theae* hanc qualitatem agnoverunt, qua potatores theae, ab hac affectione liberi maneant. Sic Clar. viri Camper, van Geuns et Sinclair affirmant, morbos calculos vesicae ac renum post usum *Theae* rariores factos esse (2). Hoc enim, si antiquorum Medicorum et Chirurgicorum libros evolvamus, facillime observabimus. Morbi calculosi renum ac vesicae, praecedentibus seculis magis apud nostrates observati sunt, quam nostro: Abrahamus Cyprianus exeunte seculo XVII. Anatomes et Chirurgiae Profesfor Franequerensis, simul dexterrimus Lithotomus, mille et quadringentos calculosos molestissimo hoc malo liberavit (3). Clar. Raucum anno 1713. *Lugduni Batavorum* Profesfor Chirurgiae creatus esset, in *oratione inaugurali* testatur, se jam mille quingentas quadraginta et septem felices lithotomias instituisse.

(1) Praest. Nieuhof quoque refert, se in *Sina* neminem observasse, qui de podagra vel calculosa affectione quaerebatur. (*Gezantschap*, pag. 123.)

(2) van Geuns, *de staatkundige handhaving der ingezetenen gezondheid*, enz. pag. 330. J. Sinclair's *Handbuch der Gesundheit und des langen Lebens aus dem Englischen; in freien Auszuge von Kurt Sprengel*. Amst. 1809. pag. 127.

(3) Vriemoet *Athenarum Frisicarum libri duo*, Leovardiae, 1758, pag. 740.

fe (1), et secundum testimonium Doct. Schultens, hic numerus anno 1719. ad bis mille jam accreverat (2). Doct. Beverwyck morbum calculosum renum et vesicae affectionem nostrae patriae propriam habuit (3), et si cum his comparemus testimonia Virorum Doct. Frederici Hoffman, Ruisch, Franken, Denys, Titfingh et Schultens facile patet, calculosas affectiones frequentissimas fuisse seculo praecedenti (4). Postea vero sensim sensimque rarius hoc malum observatum esse, evidenter nuperime us a Doct. Thysen demonstratum est (5).

Quamquam negare non possumus, usum *Theae* ad calculorum renum ac vesicae imminutionem suas partes contulisse, tamen nondum probatum est, hanc affectionem propter solum usum *Theae* rarius hodie occurrere; nam nostrae vitae ratio in multis aliis mu-

(1) Rau, *Orat. de Methodo Anatomen docendi et discendi*, pag. 37.

(2) *Disputatio Chemico-medica de causis imminutae in Rep. Batavia morbi calculosi frequentiae*, Lugd. Bat. 1802. pag. 9.

(3) Beverwyck's werken. Amst. 1664. *Schat der ongesontheit*, pag. 37.

(4) Hoffman, *de morbis certis regionibus propriis*. Ruisch, *Observationes Anat. Chir.* pag. 1. J. Denys, *Heelkundige aanmerkingen over de Steen*, Amst. 1733. pag. 21. A. Titfingh, *over de Steen*, Amst. 1730.

(5) *Gefchieakundige beschouwing der ziekten in de Nederlanden*. Amst. 1824. pag. 378.

mutata est, atque multae causae hae in re concurrere possunt, ut difficillime certum iudicium proferre possimus.

Nonnulli originem calculorum usui cerevisiarum tribuerunt, et ex usus harum diminutione illius affectionis remissionem explicaverunt. Satis autem jam constat hanc sententiam non posse defendi, cum inter eos, qui morbis calculosis affecti sunt, potissimum vini potatores observati sint, et raro ii, qui inprimis cerevisiam biberent. Immerito igitur hunc potum saluberrimum, potibus tepidis longe praeferendum (1), condemnaverunt; cum illi, qui hodie in provinciis meridionalibus nostrae patriae quotidie cerevisia utuntur, non magis calculis afficiantur, quam potatores theae (2). Sed cum modo in effectum *Theae* inquisivimus, hanc rem non fusius perscrutemur; verum tantum animadvertemus, debilitatem universalem multum posse conferre ad diminutionem affectionum calculorum. Quamvis tamen etiam *Thea* vi sua diuretica forsitan quoque originem calculorum praecavere vel eorum primordia dissolvere potest; uti probare videtur exemplum attentione dignissimum, quod adnotavit Clar. Tissot, tradens litteras J.Cti cujusdam, qui se ipsum, infusione

Theae

(1) Conf. M. van Geuns, l. l. pag. 71, 74, 75, 271 et 274.

(2) H. F. Thysen, *Geschiedkundige beschouwing der ziekten in de Nederlanden*, pag. 380.

Theae frigida adsumpta, calculorum morbo liberavit (1).

Effectus notabiles *Theae* in sequentibus casibus observatos invenimus, atque ex illis efficaciorum effectum *Theae viridis*, quam *Theae nigrae* cognoscimus, cum in plurimis eorum tantum de *Thea viridi* agitur.

Medicinae doctor Londinensis *Andree* casum puellae cujusdam, duodecim annis natu refert; puella haec, quae bona valetudine gaudebat, brevi omnem ciborum cupiditatem perdidit, pallida et languida erat, et musculi sinistrae partis faciei paralyti afficiebantur. Post multas tandem disquisitiones apparuit, omnia haec symptomata orta esse e magna quantitate *Theae*, quam per sex hebdomades ederat, et symptomata haec, sublata causa, sensim diminuebantur, atque tandem adhibitis idoneis medicamentis, non amplius observabantur (2).

Doct. *Lettsom* historiam tradit juvenis constitutionis debilis, qui multa efficacia medicamenta frustra jam tentaverat contra suppressionem virium vitalium, qua ita melancholicus evaderat, ut in statu periculosissimo versaretur. Cum vero magna copia theae abuti soleret, ipsi per-

(1) Tissot, *Raadgevingen*, euz. pag. 380.

(2) Andree, *Causes of the Epilepsy, hysteric fits etc.* pag. 248. *Abhandlung uber die Nerven und deren Krankheiten*, von Tissot, Leipzig 1781, Tom. III. pag. 48.

persuasit Lettson, ut aliam diætam observaret, quo facto, sensim sanitatem solitam sibi recuperavit. Cum autem post aliquas hebdomades, donum notabile *Theae viridis*, qualitatis superioris accepisset, hoc et proximo die magnam quantitatem hujus infusionis ingurgitavit, qua denuo incidit in pristinam virium suppressionem et melancholiam, cum defectu memoriae et tremore, cum propensione ad vehementem agitationem mentis propter minutissimas res, magnamque cohortem in commoditatum sibi conciliavit. Vir. Doct. eum iterum visitavit, ille autem omnia sua mala potu abufui confestim attribuit; a quo igitur inde tempore se sollicite a *Thea* abstinuit, pristina etiam sanitate gavifus est (1).

Memorabiles etiam sunt casus, quos adnotavit Vir. Doct. Percival, quos ergo hic quoque tradam. Vir, qui secum constiuerat iter pedestre per littus regionis *Devonshire* facere, viae se commisit tempore matutino diei aestatis fervidae, postquam assumserat infusionem concentratam *Theae viridis*, qua vero antea uti non solebat. Postquam duodecim milliaria anglica processerat, lassatus, eodem potu se recreavit, et deinde sine molestia adhuc novem milliaria perrexit. Calorei diei omnem cupiditatem utendi cibos e carne confectos abstulit, quibus antea delectari solebat. Hanc ob causam tertia vice sumsit infusionem

con-

(1) Lettson, l. 1. pag. 77.

concentratam *Theae*, et simul panem, praeter nihil comedit. Ante solitam horam cubitum ivit, et similem diëtam proximo die sibi observandam decrevit. Mox, postquam in lectum se contulerat, sensum insolitum et inquietum in regione cordis percipiebat, quasi lipothymia afficeretur; sed, quia somno plenus erat, per aliquot momenta ad hanc sensationem non attendit, atque duas horas somno inquieto transegit, qui brevibus intermissionibus vigilationum interrompebatur; respiratio deinde irregularis et anxiosa observabatur. Tandem subito, ex somno veluti ex paroxismo incubi evigilans, dolorem vehementem spasmodicum sentiebat in regione cordis, et, invitis omnibus conaminibus, fere sibi videbatur, quasi in lipothymiam incideret; pulsus erat debilis, irregularis et extra modum dilatens, et debiles paroxysmi asphyxiae post quinque vel sex minutas primas continuo redibant. Magno cum labore famulum dormientem excitaverat, et ab alio aegrotante sibi duas pilulas opii (unius singulas grani), cum parva quantitate spiritus vini, et aqua sibi comparaverat. Hisce medicamentis quodammodo levatus, iterum quiescere conatus est. Et post horam ex somno, qui aequè inquietus ac praecedens fuerat, experrectus est, magna anxietate, difficili respiratione, et frigido sudore tectus. Alteram nunc assumsit pilulam opii, et haustum spiritus vini et aquae calidae. Haec optatum levamen produxerunt, et tandem incidit in somnum sanum

et profundum, e quo se solito tempore matutino fanissimum collegit, miratus se, usui opii et spiritus vini non adfuetum, tamen nullum incommodum fitis, doloris capitis, vel alius sensationis ingratae habuisse (1).

Alter casus, quem cum eo Doct. Harvey communicaverat, huc redit: scilicet ante plus quam triginta annos, quum solus domi esset, et ipse hanc ob causam januam aperiret, ad eum accedit aliquis, qui quam maxime terrefactus videbatur, et de causa interrogatus respondebat, „venio te rogatum, ut mihi concedere velis, me in tua habitatione mori.” Quando sedem occupaverat, alter exploravit pulsum, qui vix sentiri poterat, et valde irregularis erat. Narravit porro aeger, se jam visitasse duos medicinae Doctores, quos autem cum domi non invenisset, se ad eum venisse, ut animam efflaret; quod secundum ejus sententiam inevitabile erat. Rogavit medicus propter indicationem, cujus deinde oblitus erat, an forte concentratam infusionem *Theae viridis* sumserat? Statim nunc respondit aeger, se revera praecedenti nocte hujus infusionis magnam copiam sumsisse, quum vigilaret una cum patruo, qui matutino tempore domo exierat. Mox ei poculum cum spiritu vini dedit Harvey, eumque in lectum collocavit, ubi per non-

(1) *Neue Sammlung auserlesener Abhandlungen zum Gebrauche praktischer Aertze.* Tom. III. Leipzig 1818. pag. 701.

nonnullas horas dormivit, et experrectus, liberatus erat ab omni sensatione incommoda (1).

Singulari benevolentia erga me Viri Doct. Thys-
sen duos casus his addere possum, quos mecum com-
municavit hisce fere verbis. „ Hieme anni 1819.
vocabar ad Anglum quemdam viginti quatuor an-
nos natum, in quo omnia signa vehementis im-
flammationis intestinorum conspiciebantur, et simul
retinebantur excrementa. Narrabat, se antea semel
post usum potus, *punch* dicti, eodem morbo la-
borasse; imprimis autem querebatur, de siccitate
et spasmis oris. Quum de potu, quo usus fue-
rat, rogavissem, intelligebam, eum theam bibere so-
lere, et vespere quidem proxime antecedenti mag-
nam copiam infusionis *Theae* illius *viridis* sumsisse;
ex cuius usu apud multos affectionem oris et ven-
triculi antea me vidisse memineram. Hortabar eum,
ut aquam hordei et emulsionem amigdalorum alter-
natim biberet, praescribebam venae sectionem et clys-
mata relaxantia, cum usu interno oleorum et hyos-
ciami, et post tres dies sanatus erat; sed paulo
post ex eadem causa eodem modo afficiebatur.”

„ Anno proximo apud pharmacopolam quem-
dam veniebam, qui circiter triginta annos natus mor-
bo laborabat, cuius nullam causam cognoverat, ni-
si usum *Theae Hyfant*; summos dolores spasmodi-
cos patiebatur cum vomitu, et cerebrum ejus sym-
ptomatice affectum videbatur; quod autem simul

cum

cum ipso malo, brevi post usum sulphureti calcis et decocti radicis valerianae cum hyosyamo et oleo amygdalarum dulcium sanatum est."

Hi casus nos docent, *Theam* non numquam notabilem effectum posse habere, et medicorum attentione esse dignissimam. Nervi ex illius usu possunt affici, et vim sedativam in his foliis latere videtur, ita ut illorum usu sanguinis circulatio retardetur: quam ob causam forte nonnullis in casibus optato effectum medicamentorum aliorum locum occupare potest. Sic in doloribus capitis et post copiosiores spirituosorum potuum usum, utilem saepe esse, haud immerito statuitur. Clar. Boerhaave *Theam* quoque inter medicamenta assumit, cum dicit, *Theam* esse vomitorium leve nec ingratum. — Praescribit nempe *Theam nigram* (Boci); cujus drachmae duae vel tres infundantur cum duabus vel tribus unciis aquae; spissus et amarus haustus fit, qui ventriculum subvertere et pituitam expellere potest (2). In *Gallia* aliisque regionibus *Thea* tanquam diaphoreticum in usum vocatur, post suppressam perspirationem.

Universe *Thea viridis* plus quam *nigra* nocet. Nonnulli quidem illa impune utuntur, ut a plurimis observatum est; permulti quotidie hanc *Theam* sine ullo incommodo assumunt; sic de viro Cel. Howard, qui paucis rebus indigebat, adnotatum invenimus,

(1) *Prael. acad. de morb. nervorum*, L. B. 1761. Tom. I. pag. 182.

mus, eum *Theam viridem* ad animum exhilarandum aptissimam habuisse, quare eam in itineribus ejus semper secum ducebat. (1); sed vel sic tamen alii propter usum *Theae viridis* afficiuntur doloribus ventriculi, anxietate, pulsationibus cordis, sensatione febrili et tremore artuum. Cujus rei exempla haud rara adnotata sunt, et quotidie etiam inter potatores infusionis hujus *Theae* observari possunt, quare plurimae familiae ejus usum anxie evitant.

„ Ipse memini ” dixit Doct. Murray, „ ante plures annos, quum sensilitate nervosa singulari, et debilitate ventriculi correptus essem, *Theam viridem* pretiosiore me bibisse, quae, licet modice nec saturate valde forbillata, paulo post tamen ebrietatis sensum, memoriae imbecillitatem et languorem insuetum cum displicentia rerum obversantium per tempus in me creabat. (2). ”

Neque sola *Thea viridis* talem nocivam vim habet; etenim nonnumquam eundem effectum, post usum *Theae nigrae*, imprimis pretiosioris, observavi, quod autem rarius obtinet, ita ut *Thea viridis* merito censeatur usui quotidiano minus convenire, quam *nigra*.

Nonnulli etiam Idiosyncrasia prae aliis *Thea* affici videntur. Sic Vir. Clar. Numan mihi cau-

(1) *Algemeene Kunst en Letterbode*. Tom. IV. pag. 193.

(2) *Apparatus medicaminum*. Vol. IV. pag. 255.

casum communicavit totius familiae, in Provincia Groningana, quae tanta a *Thea* incommoda semper patiebatur, ut numquam impune potum *Theae* asumere posset. Neque asumptio theae semper cum usu nonnullorum medicamentorum congruit. Sic post asumptionem tartritis potasae et stibii, ut emetici, theae usus non permitti debet, quia principium adstringens *Theae* combinationem hujus salis turbat, et vim emeticam destruit, uti fit, quando cortex peruvianus cum tartrite potasae et stibii conjungitur; plura enim grana hujus salis cum illo cortice simul asumi possunt, quae tamen nullam emesin producant. Infusio *Theae* similem effectum exercet in martialia; acidum enim gallarum combinationem init cum ferro, quare post usum salium hujus metalli, usus theae saltem per aliquot hora relinqui debet.

Quamquam propter singularem benevolentiam Viri Clar. Numan occasio mihi fuit, plurima experimenta cum *Thea*, ejusque principiis, instituendi in animali, tamen principia nociva in *Thea* detegere non potui.

Centum grammata *Theae viridis* (*Hysant-Chin*) ovi dedi, ita tamen, ut nullum effectum observarem. Contra quinque grammata hujus *Theae* cani praebita, anxietatem effecerunt. Atque hoc saepius repetitum semper observavi, et dosis ad decem grammata aucta emesin produxit. Decocta et infusiones concentratae *Theae* semper emesi affecerunt

runt canes; postquam decoctum vel infusionem viginti grammatum assumserant, mox anxietatem patiebantur, donec haustum rejicerent, et paulo post alacres et sani fuerunt.

Oleum *Theae* (1) ex octoginta gramm. *Theae* eductum, nullum symptoma protulit, quum cani illud dedi; neque ejus dimidia pars antea cuniculo praebita ullum effectum notabilem habuit.

Liquor fragrans, quem distillatione centum gramm. *Theae* cum aqua acquisivi, in canibus etiam nullum symptoma effecit.

Nullum vestigium cupri in plurimis speciebus *Theae*, quas examinavi, detegere potui. Sententia nonnullorum, qui auctoritate Cel. Osbeck statuunt, *Theam viridem* in platinis cupreis praeparari, nullo fundamento innititur. Etenim neque ipse vidit, neque aliorum auctoritate affirmat, *Theam viridem* in platinis cupreis exsiccarum; verum hoc tantum, tanquam conjecturam proposuit, quae nullis veris observationibus confirmata est (2); et Clar. Neumann recte observavit, om-

(1) Oleum illud praeparavi distillando Aetherem sulphuricum cum *Thea*, et post spontaneam evaporationem Oleum remansit.

(1) PETER OSBECK, *Reise nach Ostindien und China aus dem Schwedischen übersetzt von J. G. GEORGI*, Rostock 1765, pag. 209. Ubi invenimus, „Der grüne Thee soll von den jüngeren Blättern, oder auch durch öfteres Rösten, so verändert worden seyn. Da aber einige braune Thee-arten ebenfalls aus zarten jun-

omnem materiem colorantem *Theae* haerere in partibus resinosis (1).

Ac jam ex consensu plurimorum, qui de praeparatione *Theae* apud Sinenfes egerunt, potissimum concludendum videtur, omnia instrumenta, quibus ad torrefactionem foliorum *Theae* utuntur, vel ex ferro facta esse, vel vasa esse fictilia. Quod affirmatur a Viris Doct. de Guignes et Macartney (2), quorum hic addit: Sinenfes affirmare, cuprum numquam hunc in finem adhiberi, nec vero, ut ipse narrat, utensilia hujus metalli in *Sina* conspici, quum plurimum nummis fabricandis inserviat. Forte etiam, quum effectum *Theae viridis* in nervoso systemate multum efficaciorum esse, quam *Theae nigrae*, observavissent Medici, ac scirent, cuprum fere eundem effectum in organismo humano habere, inde factum est, ut *Theae viridi* cuprum inesse suspicantes, huic *viridis Theae* effectum noxium adscriberent.

Ex jungen Blattern bestehen, und die andere Ursache unwarscheinlich ist; so stelle ich mir vor, daß es von der Verschiedenheit der Gefäße oder Platten, auf welchen der Thee, ihren eigenen Berichten nach, getrocknet wird, herrühre. Es ist nicht unwarscheinlich, daß der grüne Thee auf kupferen, der braune aber auf eisernen Platten geröstet wird, um so viel mehr da der grüne Thee laxiret, welches eine Wirkung des Kupferrostes zu seyn scheint; der braune aber eine entgegen gesetzte Wirkung zeigt."

(1) CASPER NEUMANN, *Chymia Medica dogmatico-experimentalis*. Tom. I. pag. 1195.

(2) DE GUIGNES, *Voyage*, Tom. III. pag. 246. MACARTNEY, *Voyage*, Tom. IV. pag. 7 seq.

Ex hisce omnibus concludendum esse mihi videtur, theae usum universe rarius prodesse, saepius nocere, illaque herba, inprimis etiam in nostra patria, abuti homines, et Medicorum esse officium, hunc abusum iis, qui debiles sunt et morbis, quos nervosos dicunt, subjecti, dissuadere. Etenim *Theae* effectus quodammodo cum effectu Digitalis purpureae et aliarum narcoticarum plantarum, Hyoscyami nigri, Cicutae virosae, opii ejusque principii morphinae conveniens, nervorum actionem placidam infringit, fibras musculares reddit irritabiliores, et in motus abnormes facile ruentes, unde omnium functionum oriuntur turbae, donec tandem fracta vi vitali omnis generis morbi chronici vitam faciant ipsa morte pejorem. Neque tamen negari potest *Theae* potum maxime conducere in febribus inflammatoriis, catharralibus, exanthematicis ceter.

Universe tamen potus frigidi calidis praeferendi sunt. Aer enim, qui in aqua frigida semper adest, optime sanitati conducere merito statuitur; in potibus autem aquosis calidis ille aer, aquae ebullitione expellitur.

Neque hominibus sanis modicum usum theae defendendum esse censeam, quamdiu nullum huic usui tribuendum incommodum percipiunt: nam abusus non tollit usum.

T A N T U M.

T H E S E S.

I.

Hominem majore, quam animalia bruta, morborum numero et varietati esse obnoxium, non tantum ex diversa corporis fabrica est derivandum, sed praecipue etiam illius vitae rationi, a naturali statu aberranti, esttribuendum.

II.

Hoc maximum, quoad functiones physiologicas sive organicas, hominem inter et animalia bruta intercedit discrimen, quod in illo vires sensitivae, in his irritabiles et vegetativae praevaleant.

III.

Quamvis medicus aegrorum curationem saepe diaeta commoda perficere queat, tamen illi non sit regula, ut semper in tali casu a medicamentorum adhibitione abstineat.

IV.

*Recte HIPPOCRATES (Aphor. 16. Sect. v.) „Ca-
lidum eo frequentius utentibus has affert noxias,
carnium effeminationem, nervorum impotentiam,
mentis stuporem, sanguinis profluvia, animi defec-
tiones; ad quae mors sequitur.”*

V.

*Abusus theae haud raro asumptionem majoris quan-
titatis potuum spirituosorum efficit.*

VI.

VI.

Recte nonnulli statuerunt, morborum calculosorum frequentiore seculo praecedente observationem, non ab usu cerevisiae pependisse.

VII.

Inter principia diversarum specierum corticis peruvianae quininam, ut febrifugum, chinchoninam potius ut principium roborans considerandum esse puto.

VIII.

Lingua obsita in febris intermittentibus non semper evacuantia postulat, quando emesi aut catarsi jam multis primarum viarum sordibus liberati sunt aegri; et, lingua tamen obsita manente, Cortex Peruvianus vel sulphas quinae febrem tollendo saepe optime huic incommodo occurrit.

IX.

Forte haud sine justa causa statuere possumus, acidum pyro-lignosum optimum fore remedium antisepticum.

X.

Si paulo post nativitatem omnium infantium vaccinatione rite instiueretur, atque ita dispositio ad contagium variolarum accipiendum tolleretur, nostrates forte penitus ab hoc morbo liberarentur.

XI.

Utile foret, ad opus insitionis variolarum vaccinarum in hominibus regulariter instituendum, si vi-

*rus vaccinosum continuo vaccis insitione communi-
cetur, ut sic semper materies incorrupta haberi
possit.*

XII.

*Character specificus, quo varietates et species plan-
tarum a se invicem semper distingui possint, non
datur.*

XIII.

*Pollen ipse per stigma stilumque ovarium non in-
trat, sed pulvis tenuissimus pollinis granis con-
tentus, generationem verosimiliter efficit.*

XIV.

*Solutio salium in aqua non chemice verum me-
chanice obtinet.*

XV.

*Generatio entozoōrum quae aequivoca dicitur,
adhuc in dubium vacari meretur.*

XVI.

*Post inundationem aquae marinae in hisce terris
imprimis usus cinerum turfearum commendandus es-
se videtur.*

XVI.

*Carbo animalis non chemice verum mechanice de-
colorationem liquorum efficit.*

L. S.

Sequitur hic Catalogus Auctorum, qui de Thea scripserunt, quem confeci, cum dissertationem ipsam de hoc argumento conscriberem. In quo quidem Catalogo Chronologicum ordinem secutus sum, quosque libros ipse videram nota peculiari () distinxi. Quod si ea re aliquid ad historiam Theae literariam contulisse videar, nihil me impensi laboris hujus poenitebit.*

*De Theae historia naturali et usu multi mul-
tum scripserunt, nec omnia tamen aequae
fide.*

Voltelen.

C A T A L O G U S

Auctorum, qui de THEA scripserunt.

MS. arabicum cui titulus, selcelet âl-tewârykh oué âl-bilâd oué âlbouchhour oué al-néou'a êl-ismâk oué fyhi i'lm âl felek. 4to. i. e. (catenae historia- rum urbium, marium, diversarum specierum pis- cium, cum disertatione de Sphaera,) Gallice editum a Doct. EUSEBE RENAUDOT, hoc titulo: An- ciennes relations des Indes et de la Chine de deux voyageurs Mahometans, qui y allèrent dans le IXe siècle, traduites de l'Arabe, avec de remarques sur les principaux endroits de ces Relations. Paris 1718 8. Anglice, London 1732.*

1. p. 31 et (Remarques sur les principaux Endroits de ces Relations.) p. 222. seqq.

Editio Gallica invenitur in Bibliotheca Regia, quae est Hagae Comitum. Secundum Cel. Thunberg, nonnulli de auctoritate hujus libri dubitaverunt, sed affirmat Doct. de Guignes se MS. in bibliotheca publica Parisiis vidisse; quod omnino affirmatur a Doct. L. Langles, qui refert hoc MS. n°. 597. in illa Bibliotheca inveniri. (Thunberg Voyage au Ja- pon. Tom. III. p. 166 in nota.)

GIOVANNI BATISTA RAMUSIO, Naviga- tioni et viaggi. *Venetiis.* 3 vol. fol. Tom. I. 1550, 1554, 1563, 1588, 1613*. Tom. II. 3559, 1563, 1565, 1583*. Tom. III. 1553, 1565, 1583, 1588, 1606*.

De herba Theae, nomine Chiai Catai, in hoc libro agitur Tom. II. in Dichiaratione d'alicuni luoghi ne libri di M. Marco Polo con l'Historia Del Rheu- barbaro. p. 15, b. Tom. I. primo editus est anno 1550; deinde Tom. III. in lucem prodiit anno 1553; Tom. II. autem non typis mandari potuit ante an- num 1559, quia nonnullis ad hoc opus necessariis ca- rebat auctor; cujus morte impressio insuper retar- data est, (conf. NICERON. Mémoires pour servir à l'Histoire des hommes illustres. Tom. XXXV. p. 98.). Editio qua usus sum exstat in Bibliotheca Aca-

demica Lugduni Batavorum. Editio annorum 1554, 1583 et 1606 citatur in Catalogue des livres de la Bibliothèque de P. A. BOLONGARO - CREVENNA n°. 5768. et in FOURNIER nouveau dictionnaire portatif de Bibliographie p. 442. laudatur editio annorum 1563, 1556 et 1583. BRUNET Manuel du Libraire et de l'Amateur de Livres Tom. III. p. 192. tanquam optimum commendat editionem Tom. I 3^{tae} vel 4^{tae} editionis anni 1563 vel 1588, Tom. II. editionis 1583 et Tom. III. anni 1565. LETT-SOM the natural history of the Tea-tree p. 10. editionem memorat annorum 1550, 1563, et 1588. Omnes editiones Venetiis, in folio, editae sunt; plurimae vero memoratae sunt, a NICERON l. I. p. 99. et in HALLERI Bibliotheca Botanica. Tom. I. p. 303, seq.

JOHANNIS PETRI MAFFEI, Historiarum Indicarum libri XVI. selectarum, item ex India epistolarum libri IV. Romae 1588. fol. — eodem anno Florentiae, fol. — 1589. Lugduni, 4. — eodem anno Coloniae Agrippinae, fol. — et Venetiis, 4. — Coloniae Agrippinae, 1590*. 8. — Bergomi, eodem anno 4 Coloniae Agrippinae, 1593. fol. — Antverpiae, 1605. 8. — Cadomi, 1614. 8. — J. P. MAFFEI opera latine scripta a P. A. SERASSIO in unum corpus collecta, cum auctoris vita. Bergomi 1747*² II. Tom. 4. — Hist. Ind. libr. XVI. select. it. epist. libri IV. Viennae Austriacae 1751*³ fol. — Italice tradotte di latino in lingua toscana da FRANCESCO FERDONATI. Florentiae, 1589. 4. eodem anno Venetiis, 4. — Bergomi, 1749. 2 vol. 4. — Gallice de FR. ARNAULT DE LA BOIRIE Lugduni, 1604, 8. — par M. DE LA PURE Parisiis, 1665. 4.

1. p. 248, 557. select. epist. p. 173.

2. p. 144, 324. de reb. Japonicis. p. 248.

3. p. 119, 268. select. epist. p. 99.

Omnes hujus operis editiones, editione latina anni 1614 excepta, quae ante annum 1747 apparuerunt, memorantur in J. P. MAFFEI operibus latine scriptis, a P. A. Serassio in unum corpus collectis. Tom. I. p. XXXIII. Editio Coloniae Agrippinae anni 1590 exstat in Bibliotheca Academica Ultrajectina. Editio anni 1614 laudatur in Catalogue des livres des ci-de-

devant Jesuites d'Anvers n°. 1982. et editio Italica citatur in Biographie universelle ancienne et moderne Tom. XXI. Paris 1820 p. 101.

GIOVANNI BOTERO, Della Ragion di stato libri dieci, contre libri della Cause, della Grandezze e Magnificenze delle citta. *Venetiis*, 1589. 4. *Anglice*, 1590. *Latine*, *Ursellis* 1602* 8.

1. p. 882.

Tanquam scriptor de Thea citatur in Anderson's commerce Vol. II. p. 138. a Doct. Lett-son in History of the Tea-tree p. 10. et in Encyclopedia Britannica. Vol. XX. Edinb. 1822, p. 228. Editio princeps citatur in Dictionaire Historique et Critique par Pierre Bayle. 1730, Tom. I. p. 626. Editio anglica citatur ab auctoribus supra al- latis II. II. editio latina exstat in Bibliotheca Aca- demica Ultrajectina. Occurrit etiam editio germani- ca, quod patet ex titulo editionis latinae.

JAN HUYGEN VAN LINSCHOTEN, Voya- ge ofte Schipvaert naar Oost- ofte Portugals Indien *Amstelodami* 1596, fol. 1614* 1623, 1644* et 1696. *Anglice*, *Londini* 1598, fol. *Latine*, *Hagae Comi- tum* 1599 et *Amst.* 1614. *Gallice*, avec les annota- tions DE B. PALUDANUS. *Amst.* 1610, 1619 et 1638.

1 et 2 p. 35 seq.

Prima editio hujus Eruditissimi Viri itinerarii ci- tatur in Biographie universelle ancienne et moder- ne Tom. XXIV. p. 536, in allgemeines Biblio- graphisches Lexicon von F. A. Ebert, Lipsiae, 1820. N°. 12037. et in Brunet Manuel du Li- braire et de l'amateur de Livres, Tom. II. p. 353. Anglica editio citatur in Biographie universel- le ect. l. l. ubi etiam de plurimis aliis editionibus men- tio fit.

GIOVANNI BOTERO, le relationi universali 1596? *Venetiis* 1599* 4. *Latine hoc titulo: Mundus Imperiorum, sive de Mundi Imperiis libri quatuor. Coloniae Agrippinae, 1598* 4.*

1. Vol. II. part. I. p. 10.

2. p. 123.

Ex dedicatione 20 Martii 1596, quae etiam in al-

tera editione italica legi potest, videtur prima editio hoc anno in lucem edita fuisse. Editio latina exstat in Bibliotheca Academica Ultrajectina. Patet quoque, primam hujus libri editionem Italica lingua conscriptam fuisse ex monitu editorum; dicunt enim „ Libri Johannis Botteri, Benefii, cui titulus, Relationes universales: eam partem, in qua describit opes, vires, regimenque Principum Europae, Asiae, Africae et aliorum, quos universales dicit, quod multa scitu digna contineret, ex italico idiomate in Latinum versum excudi curavimus.”

TEXEIRA, Relaciones del origen de los Reyes de Persia y de Hormuz. *Amberes*, 1610¹. *Gallice*, *Paris*. 1681, 2 vol. 8.

1. p. 19.

Editio princeps memoratur a Lettsom l. l. Gallica, cui titulus: Voyage de Terceira ou l'Histoire des Rois de Perse, traduit de l'Espagnol. citatur in (van Goens) Catalogue d'une Bibliotheque de literature, Utrecht 1776. Tom. II. p. 513. N°. 14977.

PIERRE DE JARRIC, histoire des choses les plus memorables, advenues des Indes Orientales. *Burdegalae*. 1610—1614. 3 vol. 4. a M. MATTHIA MATINEZ e Gallico in Latinum sermonem translatus. *Coloniae Agrippinae*, 1615*¹ 3 vol. 8.

1. Tom. II. Lib. II. cap. XVII. p. 589.

Princeps editio citatur in Catalogue de livres des ci-devant Jesuites d'Anvers N°. 3021; haec editio ut et latina, quae exstat in Bibliotheca Ultrajectina citantur in Catalogue des livres de la Bibliotheque de M. C. de la Serna Santander. N°. 5505 et 5506. in Catalogue de livres du Collège des ci-devant Jesuites de Louvain. Histoire, N°. 1851. citatur hujus libri editio latina anni 1605, Coloniae Agrippinae, sed probabiliter est vitium typographicum pro 1615.

NICOLAI TRIGAULTII Historia de Christiana expeditione apud Sinas, fuscepta a societate Jesu ex MATTHAEI RICCI Commentariis, *Augustae Vindelicorum*, 1615*¹ 4. *Lugduni* 1616, 4. *Colo-*
lo.

loniae Agrippinae, 1617, 8. *Gallice*, *Paris*.
1628. 8.

1. p. 16 et 69.

Prima editio exstat in Bibliotheca Academica Ultrajectina. Editio anno 1616 edita, citatur in Catalogue des livres du Collège de ci-devant Jesuites de Louvain. Histoire, N°. 857. Editio anni 1617, 8. memoratur, in Bibliotheca Burmanniana Petri Burmanni Secundi, N°. 1340. Editio Gallica quoque laudatur in Catalogue des livres des Jesuites de Louvain, Histoire, N°. 1879.

CASPARI BAUHINI Pinax theatri Botanici, sive index in Theophrasti, Dioscoridis, Plinii etc. Opera. *Basiliae* 1623* 4. 1671* 4. et 1683, 4.

1. p. 147.

Hae editiones citantur in Halleri Bibliotheca Botanica, Tom. I. p. 385.

SIMON PAULI Commentationes de abusu Tabaci et herbae Thee. *Rostochii*, 1635. *Argentorati*, 1661, 4. 1665* et 1681, 4. *Francofurtii*, 1708. *Anglice*, by R. JAMES. *Londini*, 1746, 8.

Editio anni 1661 citatur a Cel. Nicéron. l. I. Tom. III. p. 2. compendium hujus libri secundum editionem anni 1665 invenitur in opere Journal des Savans. Tom. I. p. 558.

SIMON PAULI Quadripartitum botanicum de simplicium Medicamentorum facultatibus. *Rostochii*, 1639, 4. et 1740, 4. Auctum et emendatum. *Argent.* 1667* et 1674, 4.

Editiones annorum 1639, 1640 et 1667. citantur a Cel. Nicéron l. I. Tom. III. pag. 24. Editio anni 1667 exstat in Bibliotheca Academica Ultrajectina.

NICOLAI TRIGAULTII Regni Chinenfis descriptio ex variis auctoribus. *Lugd. Bat.* 1636* 16.

1. p. 35.

Iisdem verbis de Thea loquitur auctor, atque in libro supra laudato.

OLAI WORMII Musaeum Wormianum, seu Historia rerum rariorum tam Naturalium quam Artificialium, tam Domesticarum quam quae Hafniae Danorum in Aedibus Authoris servantur. *Hafniae*, 1642. *Lugd. Bat.* 1655*¹ fol.

1. Libr. II. cap. XIV. p. 163.

Editio anni 1655 exstat in Bibliotheca Academica Ultrajectina.

JACOBI BONTII de Medicina Indorum. *Lugd. Bat.* 1642, 12. *Amst.* 1658, 12. *Paris.* 1646. *Amst.* 1658, fol.

Begin en voortgang van de vereenigde Oostindische Compagnie. *Amst.* 1646* 2 vol.

De thea agitur Tom. II. in narratione cui titulus: verhaal van de Reize, gedaan naar de Oost-Indien en na China, met elf schepen, door den Admiraal Cornelis Matelief de jonge, in de jaren 1605, 1606, 1608 en 1609. p. 102. Iter hoc separatim eodem titulo editum est, Amst. 1648 in 4. de thea legitur p. 103.*

ADAM OLEARIUS Persianische Reisbeschreibung. *Slesvici*, 1647, 1656, 1663, fol. 1671. *Hamburg.* 1696. *Anglice* by JOH. DAVISIUS. *Lond.* 1666. *Gallice* par A. DE WICQUEFORT *Paris.* 1656, 4. 1659, 2 vol. 4. 1666, 2 vol. 4. 1679, 2 vol. 4. *Lugd. Bat.* 1719* fol. *Amst.* 1727, fol. *Belgice* *Ultraj. et Amst.* 1651. *Amst.* 1691, 4.

Prima editio citatur in Rotermundi Lexico. Tom. IV. p. 550. Editio Gallica anni 1656 citatur ab Ebert l. l. Tom. II. p. 229. Prima editio Belgica citatur a Cel. Nicéron l. l. Tom. XI. p. 198. quo loco plurimae aliae editiones etiam memorantur. Arrenberg Naamregister van nederduitsche boeken, Roterod. 1775. citat alteram editionem Belgicam. Omnes ceterae editiones in Rotermundi Lexico. Tom. V. p. 1042. memoratae sunt.

JOHANN ALBERT VAN MANDESLO Morgenlandische Reisbescheibung nach des Autoris Tode ausgegeben durch ADAM OLEARIUS. *Slesvici*, 1647,

1647, fol. 1658, fol. *Hamburg* 1696, fol. *Gallice*, *Paris* 1659, 1666 et 1679, 2 vol. 4. traduit en François par A. WICQUEFORT. *Lugd. Bat.* 1719* fol. *Amst.* 1727 et 1737, fol. *Belgice Amst.* 1658, 4.

*Diversae editiones hujus Itineris citantur in Rotermodi Lexico, Tom. IV. l. l. et in Biographie universelle Ancienne et Moderne, Tom. XXI. p. 462. Saepissime inter se confunduntur diversae editiones itineris Persici et Orientalis et diversorum auctorum citationes editionum minime conveniunt, idque inde forte ortum est, quod idem opus diverso titulo saepius in lucem editum est. Optimae editiones sunt versiones Erud. Wicquefort. hisce titulis: Jean Albert de Mandeslo. Voyage fait de Perse aux Indes Orientales, mis en ordre et publié après la mort de l'illustre Voyageur, par Adam Olearius, traduits par A. de Wicquefort *Lugd. Bat.* 1719. 2 Tom. en 1 vol. fol. et Adam Olearius Voyage fait en Moscovie et en Perse, *Lugd. Bat.* 1719 2 Tom. 1 vol. quae opera iterum in lucem prodita sunt eisdem titulis *Amstelodami* 1727. (Conf. Brunet l. l. Tom. II. p. 580.)*

MORISSET. ergo Thea Chinenfium menti confert. *Paris.* 1648.

Citatur a G. G. Ploucquet. litteratura medica digesta, Tom. IV. p. 165.

BERHHARDI VARENIi descriptio Regni Japoniae ex variis auctoribus collecta et in ordinem redacta. *Amst.* 1649* 16. *Cantabrigae* 1670 et 1673.

1. p. 161.

JOHANNIS BAUHINI et JOH. CHERLERI historia plantarum universalis nova et absolutissima cum consensu et dissensu circa eas, recognita et aucta a D. CHABRAEO juris vero publici facta a FRANCISCO LUDOVICO a GRAFFENRIED DOM. GERTZENZEE; continens descriptiones stirpium etc. *Ebroduni* 1650—1651* fol. 3 vol.

Nr.

NICOLAI TULPII Observationum medicarum libri IV. *Amst.* 1652, 1672, 1685, 8. *Lugd. Bat.* 1716*¹ 1739*¹ 8. *Belgice ab ipso auctore versat. Lugd. Bat.* 1740*^a *Amst.* 1650, 8.

1. p. 380. 2. p. 518.

Libri tres observationum medicarum primo editi sunt Lugd. Bat. 1641. sed cum in quarto libro de thea agitur, illius quidem editionis mentio hoc loco fieri non potest. Haller in Bibliotheca Anatomica de quadam editione anni 1644 loquitur, et Wittwer in Biographia Tulpii editionem sextam ad annum 1738 refert.

MARTINI MARTINII Novus Atlas Sinensis. *Amst.* 1655*¹ fol.

1. p. 9.

Exstat in Bibliotheca Academiae Lugduni Batavorum.

MARTINI MARTINII Historia Sinica. *Monachii* 1658, 4.

GULIELMI PISONIS de Indiae utriusque re naturali et Medica. *Amst.* 1658* cui libro additi sunt JACOBI BONTII Historiae naturales et Medicae Indiae Orientalis commentarii; quos auctor morte in Indiis praeventus indigestos reliquit, a GULIELMO PISONE in ordinem redacti et illustrati, atque annotationibus adaucti: *belgice* Oost- en Westindische warande. *Amst.* 1694. *Anglice* an Account of the Diseases, Natural History and Medicines of the East Indies. *Lond.* 1769.

DIONYSII JONCQUET Hortus, sive Index onomasticus plantarum, quas excolebat Parisiis, annis 1658 et 1659. Accesit ad calcem stirpium aliquot paulo obscurius denominatarum officinis Arabibus aliisque per CASPARUM BAUHINUM explicatio, *Paris*, 1659*¹ 4.

1. In tractatu C. Bacchini pag. 25. *Exstat in Bibliotheca Academica Ultrajectina.*

ROBERT BOYLE, Usefulness of Experimental Philosophy. *Oxoniae* 1663-1671, 4. *et in edi-*

editione operum, titulo: The Philosophical works a
Petr. Shaw. Londini, 1725. 4. Tom I. p. 3. et
*ibidem, 1744*². 5 vol. fol. latine: Excercitationes de*
utilitate philosophiae naturalis. Lindav. 1692, 4.

1. Tom. I. p. 423 et 492.

JOAN NIEUHOFF, beschrijving van het Gezand-
 schap der Nederlandsche Oostindische Compagnie
 aan den grooten Tartarischen Cham nu Keijser van
 China, *Amst. 1665*². fol. cui accessit, Algemeene*
beschrijving van het rijk Sina². ibid. 1693. Gallice,
par JEAN LE CARPENTIER. Lugd. Bat. 1665, fol.
latine, a GEORGIO HORNE. Amst. 1668, fol.
1675³ et 1681, 4. Germanice, Amst. 1655 et*
*1669*⁴*

1. p. 46. 2. p. 122. 3. p. 74. 4. p. 324.

Philosophical Transactions. Vol. I. for anno 1665
 and 1666*².

1. p. 249.

ATHANASII KIRCHERI China illustrata,
*Amst. 1667*². fol.*

1. p. 179.

Prima hujus operis editio forte. Romae 1664 appa-
ruit; sed illam editionem non citatam inveni. In
Catalogue des livres de M. P. A. B. Crevenna
N°. 6692. citatur editio, Antv. 1667.

ERASMI FRANCISCI Ost- und Westindischer
 lust und staats Garten. *Norimberg. 1668, fol.*

Testante Jacobo Breynio, in libro cui titulus:
Plantarum exoticarum Centaria prima, Gedani 1678.
p. 114. de thea agitur p. 291. citatur in Halleri
Bibl. Bot. Tom. I. p. 523.

ARNOLDUS MONTANUS, Gefantschappen
 aan de Keizeren van Japan. *Amst. 1669*². fol.*

p. 5. *iisdem fere verbis narrationem Jani Huig.*
a Linschoten refert.

JOHN OVINGTON's essay upon the nature
 and qualities of tea. *Londin. 1669, 1699 et 1705, 8.*

Prima editio citatur a K. F. Burdach, die literatur der Heilwissenschaft. Tom. II. p. 308. Ceterae memorantur a Doct. Boehmer in Bibliotheca Historiae Naturalis. Part. III. Vol. II. p. 558.

O. DAPPER, het tweede en derde Gezantschap, benevens eene beschrijving van geheel Sina. *Amst.* 1670*¹ et 1693, fol. *germanice*, *Amst.* 1680.

1. *In descriptione Sinae*, p. 226.

PAUL SYLVESTRE DUFOUR, de l'usage du Thé, Caphé et Chocolate. *Lugd.* 1671, 12. et *autius* 1685, eodem anno suivant la copie de Lyon *Hagae Comit.* 12. *Lugd.* 1688* 8. et sub titulo *Traité du Caffé, Thee et Chocolate*, avec les meilleurs methodes pour composer la Chocolate par DISDIER, *Hagae Comit.* 1693. 12. *latine* JACOBI SPONII *Tractatus novus de potu Caphe et Chinenfium Thé et de Chocolate. Paris.* 1685*. 12. et *Geney.* ab eodem 1699. 12. *Germanice sub titulo: Franc. Milch. Disdier, Beschreibung des Caffee, The, Chocolate und Tabaks. Hamburg,* 1684*.

A Doct. Burdach memorantur editiones hujus libelli annorum 1671, 1684 et 1688. De hoc opusculo conferatur Biographie ancienne et moderne. Tom. XII. p. 149. editio Hagae Comitum citatur in Nouvelles de la Republique des lettres. Mai, 1685. Art. IV. Oeuvres de Bayle Tom. I. p. 284. Ubi nonnulla de hoc opusculo legi possunt. Ex libello Sponnii patet hanc esse versionem libri Praest. Dufour quamquam hoc in titulo non dicitur; quod confirmatur in libro, Nouvelles de la Republique des lettres, Juin 1686; Pierre Bayle Oeuvres diverses. Tom. I. p. 571. et a Vincentio Placcio in Theatro anonymorum et Pseudonymorum, Hamburgi, 1708. p. 254.

SIMON DE MOLINARIIS, Ambrosia Asiatica, sive de virtute et usu herbae Theae, sive Cia, *Genuae*, 1672. 12.

MARCUS MAPPUS, de Thea, Coffea et Chocolate, *Argent.* 1675, 1691 et 1695* 4.

Tho.

THOMAE BARTHOLINI, Acta Medica et Philosophica Hafnienſia. Vol. III et IV. anni 1676. *Hafniae*, 1677*. 4.

Tom. IV. Part. I. p. 1. De herba Thea Aſiaticorum ex epiftola Dn. Andreæ Cleyrs ſcripta 20 Febr. 1674. *Bataviae Novae in Infula Jaccatrens Java majoris* ad Simonem Pauli et p. 3. litterae ejusdem ſcripta 13 Febr. 1675.

JACOBI BREYNI Plantarum Exoticarum, aliarum minus cognitarum Centuria Prima. *Gedani* 1678*^r. fol. cui acceſſit Wilhemi ten Rhynae excerpta ex obſervationibus ſuis Japonicis Phyſicis de frutice Thee etc.

I. p. III.

Exſtat in Bibliotheca Academica Ultrajectina.

CORNELIS BONTEKOE, Tractaat van het excellenſte kruid Thee. *Hagae Comitum*, 1678, 12. 1679* et 1685, 8*. *Libellus de thea quoque extat in libro, hoc titulo: alle Philoſophiſche, Medicinale en Chymiſche werken van den Heer CORNELIS BONTEKOE*, 2 vol. *Amſt.* 1689*. 4. II. vol. et germanice in Abhandlungen vom menſchlichen leben. *Budiſſinae*, 1688^r, 8.

I. p. 464.

NICOLAUS DE BLECHNY, du bon uſage du Thé, du Caffé et du Chocolat, *Lugd.* 1680, 12. *Paris*, 1687*, 12.

STEPHANI BLANKAART, collectanea Medico-Phyſica ofte Hollands Jaar-Register, *Amſt.* 1680*^r. 8.

I. p. 226.

HENRICI MUNDII Commentationes de aere vitali, eſculentis, potulentis, cum corollario de perverſis in victu, *Oxonii*, 1680 et 1685.

Memorantur a Doct. Boehmer l. l. Part. III. Vol. II. p. 556.

CHRISTIAN KURNſER de potu Theae. *Marpurg.* 1681.

S. DE VRIES curieuse aenmerckingen der bysonderste Oost- en Westindische verwonderenswaardige dingen. *Ultraject.*, 1682^{*1}. 4 vol. 4.

1. Tom. I. p. 40.

MICHAELIS ETTMULLER opera omnia theoretico - practica. *Londini*, 1683, 4. *Lugduni*, 1685. 4. *Lugd. Bat.*, curante Petro Chauvain 1685, 4. *Lugd.* 1686, 4. 1690, fol. cura J. CASPARI. *Francof.* 1696, fol. *Londini* 1701, 8. *Amst.* 1702. *Francf. ad moen.* 1708^{*1}. 2 Tom. fol. *Neap.* 1728, 5 Vol. fol. *Venetiis*, 1735, 5 Vol. fol.

1. Tom. I. p. 552. Tom. II. Part. I. p. 702, seq. et Part. II. p. 843.

Editiones usque ad annum 1690 memorantur in Halleri Bibl. Medicinæ Practicæ. Tom. III. p. 176. De Leidensi et Lugdunensi editione Acta Eruditorum, 1635. N°. 7. conferantur; et editiones annorum 1728 et 1735 memorantur a Cel. Ebert l. l. N°. 6993.

The Natural History of Coffee, Tea, Chocolate and Tobacco, with a Tract of the Elder and Juniper Berries. *Lond.* 1683, 4. *Germanice* durch JOH. LANGEN. *Hamburg.* 1684, 12. *Danice, Hafniae,* 1722, 8.

Memorantur a Doct. Boehmer. l. l. Part. III. Vol. II. p. 171.

BENARDUS ALBINUS de Thee, disertatio inauguralis, respondente JOANNES MELCHIOR GENGE. *Francof. ad Viadr.* 1614^{*1}. 4.

J. N. PECHLIN, Theophilus bibaculus, five de potu Thee dialogus. *Francof* 1684^{*1}. 4.

Citatur in Nouvelles de la Republique des Lettres, 1685. Fevrier, Art IV. Oeuvres de P. Bayle, Tom. I. p. 232. ubi et relatio de hoc libro legi potest; et in Journal des Savans. Tom. XIII. p. 285.

PETRUS PETITUS, Thea, five de Sinenfi herba thee carmen ad PETRUM DANIELEM HUETIUM;
cui

cui adjectae JOANNIS NICOLAI PECHLINI de eadem herba Epigraphae. *Lipsiae*, 1785*.

J. CHAMBERLANE manner of making Tea Coffe and Chocolate. *Lond.* 1685, 12.

Memoratur a Doct. Boehmer. l. l. Part. III. Vol. II. p. 172.

PETRI FRANCII in laudem Thiae finensis Anacreontica duo. *Amst.* 1685*, 4.; cui adjectum est JOHANNIS GOTHOFREDI HEINRICHEM de Thea herba Doricum Melydrion.

J. J. WALDSCHMIDT Disfertatio de potu Theae. *Marburg.* 1685.

JAN ABRAHAM A GEHEMA, Wetstret des Chinesischen Thea mit warmen wasfer. *Berolin.* 1685, 8. *et sub titulo* Zwanzig gesundheits regelen. *Francof.* 1696.

JAN ABRAHAM A GEHEMA, Edler Thee-drunk, oder Hulfmittel zum gezunden und langen Leben. *Bremae*, 1686, 8.

Memoratur a Doct. Ploucquet l. l. Tom. IV. p. 165.

STEPHANUS BLANKAART, gebruik en misbruik van de Thee. *Hagae Comitum*, 1686, 8.

Miscellanea curiosa, five Ephimeridum Medico-Physicarum germanicarum Academiae Imperialis Leopoldinae, Naturae curiosorum Decuriae II. Annus quartus, Anni 1685. *Norimbergae* 1686*¹. 4.

1. p. 7. Observatio Andreae Cleyeri de herba Thea aliisque. p. 140. Observationes Danielis Crugeri.

JOANNIS RAJI Historia plantarum. 2 Tom, *Londini*, 1686*¹, 1688*¹, 1693 et 1704. fol.

1. p. 1619.

Miscellanea Curiosa, five Ephemeridum Naturae Curioforum Decuriae II. annus quintus, anni 1686. *Norimb.* 1687*, 4.

I. p. 224.

JAN ABRAHAM A GEHEMA, Thee curirt aber verursacht nicht die waserfuch. *Berolin* 1687, 8.

Laudatur a Doct. Ploucquet l. l. Tom. IV. p. 165.

HENRICI COSMII magnae naturae oeconomia cum demonstratione Theae, Coffeae, Chocolate. *Francof. et Lipsiae*, 1687, 12.

J. THILE Disfertatio Theologia medica, id est de usu et abusu potus calidi cum herba Thee. *Witteb.* 1687, 1690, 4.

Prima editio memoratur a Doct. Ploucquet l. l. Tom. IV. p. 166. Ambae Editiones laudantur a Doct. Boehmer l. l. Part. III. Vol. II. p. 557.

Miscellanea Naturae Curioforum, Decuriae II, Anus septimus, anni 1688. *Norimb.* 1689*¹, 4.

I. p. 486.

J. COMMELYN, Catalogus plantarum horti medici Amstelodamensis. *Amst.* 1689*¹, 8. et nihil mutatus, 1702.

I. p. 346.

Editio anni 1689 exstat in Bibliotheca Academica Ultrajectina.

JOHANNIS VON BEHR, neunjährige Ost-Indianische Reise; so er meistens in Diensten der vereinigten geocroyrten Niederländischen Ost-Indianischen Compagnie zu Wasfer und Lande verrichtet. *Francof.* 1689¹, 4.

I. p. 178.

Memoratur a Cel. Johann Beckman, Litteratur der älteren Reisebeschreibungen. Gött. 1809. Vol. II. p. 373.

D.W. (WILH. ULRICH. WALDSCHMIDT.)
Thee domi militiaeque valetudinis custos. *Erford.*
1690. 4.

Citatur a Doct. Boehmer. l. l. Part. III. Vol.
II. p. 557.

LEONARDI PLUKENETII Phytographia,
five stirpium illustriorum et minus cognitarum Ico-
nes. *Lond.* 1691—1696^{*1}, 4. Part. 4.

1. Tab. LXXXVIII. fig. 6.

J. HEKHELER. Disfertatio de potu Thee. *Ar-*
gent. 1691, 4.

Laudatur a Doct. Boehmer l. l. Part. III.
Vol. II. p. 558.

G. MEISTERN. Beschreibung Ost Indiani-
sche auf Java, Mallacca, Japan wachzende Ge-
wurtzbäume, wie auch andere Anmerkungen,
Zweymahlige Reise nach Japan, Java und Batavia.
Dresdae, 1692^{*1}, 4.

1. p. 175.

WILH. ULRICH WALDSCHMIDT, de
usu et abusu Theae in genere, praesertim vero in
hydropo. Respondente MILLER. *Chilonii*, 1692 et
1705, 4.

THOMAS POPE BLOUNT's Natural Histo-
ry. *Lond.* 1693. 8.

SAMUEL SCHRÖER, Gedanken über das ge-
wöhnliche Theedrinken. *Lipsiae*, 1693. 4. *Fran-*
cof. ad Viadr. 1696. 8.

Prima editio citatur a Doct. Boehmer l. l.
Part. III. Vol. II. p. 558. Altera in Halleri
Bibl. Botan. Vol. II. p. 34. et a Doct. Plouc-
quet l. l. Tom. IV. p. 165.

SAMUEL DALEI pharmacologia s. manuduc-
tio ad materiem medicam. *Lond.* 1693. 12. 1710.
12. 1718. 12. *Bremae*, 1713. 2 vol. 8. *Lond.* 1737.
4.

4. *Lugd. Bat.* 1739 *¹. 4. ex scriptis HERMANNI BOERHAAVE locupletata. 1751 *¹. 4.

1. p. 351.

Omnes editiones, quas non inspexi, citantur a Doct. Burdach l. l. Tom. II. N°. 7633.

GUILELMI TOZZI tractatus de potu Caphé, Thea et Chocolata, juxta exemplar Parisiense. *Francos.* 1693. 12.

Conferatur de hoc libro Boehmer l. l. Part. III. Vol. II p. 172.

ELIAS COMERARIUS. Disertationes tres de spiritibus animalibus, de spiritus fumante Boyliano, et de usu ac abusu potuum Theae et Coffee in his regionibus. *Tubingae*, 1694. 8.

Laudatur in Actis. Eruditorum 1695. p. 165.

FREDERICUS HOFFMAN, de infusi Veronicae efficacia praeferenda herbae Theae. *Hallae*, 1694. 4.

PETRI DANIELI HUETII Poemata latina et graeca. *Trajecti ad Rhenum* (cum praefatione JOANNIS GEORGII GRAEVII), 1694 *¹. 8. et C. J. OLIVETI recensiones Poëtae latini et graeci selecti quinque. *Lugd. Bat.* 1743 *².

1. p. 60. 2. p. 98.

BARTH. BELLI. Kurze Beschreibung des Thee, Coffee und Chocolate, auch des Anisi stellati. *Lipsiae*, 1695. 4. *Aurspurgae*, 1743. 4.

Ambae editiones citantur a Doct. Boehmer. l. l. Part. III. Vol. II. p. 173.

Groot misbruik van de Thee en Coffij. *Hagae Comitum*, 1695. 4.

Naturae Curiosorum Decuriae III, Annus primus, anni 1694 *¹. *Lipsiae et Francos.*

1. p. 36 seqq. Ambrosii Stegmanni de decocto herbae Theae in convulsionibus optimo remedio. p. 37. Ejusdem de decocto Theae morbo
Ex.

Ecstasi simili curato. p. 38. Ejusdem de Thea salutari in convulsionibus puerperarum post morbillos et variolas oriundis.

LEONHARDUS PLUKENETIUS, *Almagestum Botanicum*. Lond. 1696 *¹. 4.

i. p. 139.

JOH. PET. ALBRECHT, entdeckte Unschuld der Thee- und Coffegetränke. *Bremae*, 1696, 8.

NICOLAAS LEMERY, *Traité universel des Drogues mises en ordre alphabetique*. Paris, 1714. 4. *Amst.* 1716. 4. *Rotterdam*, 1727 *¹. 4. CURA BERNH. DE JUSSIEU *hoc titulo*: *Dictionnaire universel des Drogues*. Paris, 1733. 4. *Amst.* 1741 *². 4. Paris, 1759. 4. Augmenté par SIM. MOLERO *Paris*, 1807. 2 vol. 8. *Italice*, *Bened.* 1721 et 1737. fol. *Germanice* von CH. FRIED. RICHTER. *Lipsiae*, 1721. fol. *Belgice*, door C. v. PUTTEN en J. DE WIT *Rotterod.* 1743 *³. 4.

i. p. 544. 2. p. 5444. 3. p. 710. tab. XXII. fig. 6.

L. LE COMPTE's Journey through the Empire of China, *Lond.* 1697¹. *Belgice*, *Hagae Comitum*, 1698.

i. p. 228.

GEORGIUS EMMERICH, *Theologia ejusque infusum*, respondente CHRISTIANO FREDRICO NEIDHARD. *Regiomonti*, 1698.

Memoratur in libro, cui titulus: Nova litteraria maris Balthici et septentrionis. Lubucae 1698. p. 134.

THEOPH. TECHNI, vier Gesundheitsmittel Thee, Coffee, Chocolate und Taback. *Aurisp.* 1699.

Laudatur a Doct. Boehmer. l. l. Part. III. Vol. II. p. 559.

STEPHANI BLANCARDI *Opera Medica theoretica, practica et chirurgica*. *Lugd. Bat.* 1701 *¹. 4.

i. Tom. I. p. 18, 59, 314.

Vers

Verhandeling van de Thee, Coffij, Tabak en
Snuifpoeder. *Amst.* 1701. 8.

*Citatur a Doct. Boehmer. l. l. Part. III. Vol.
II. p. 559.*

CAR. FRID. LUTHER, an potus theae exsic-
candi virtute polleat; respondente CHRIST. ULRIC.
SCHREIBER. *Chilonii*, 1702. 4.

*Memoratur in Novis litterariis Maris Baltici et
Septentrionis. Lubecae* 1702. p. 242.

J. J. MANGET, Bibliotheca Pharmaceutico-me-
dica. *Genevae*, 1704^{*1}. 2 vol.

1. Tom. II. p. 977.

*Omnia, quae de Thea refert, iisdem verbis ex Ra-
ji Historia Plantarum transcripsit auctor.*

GEORGII BAGLIVI opera omnia medico-
praetica et anatomica. *Lugd.* 1704. 4. 1701. *Paris*,
1711. *Lugd.* 1745^{*1}. *Venetis*, 1754. et cum no-
tis PINELLI. *Paris*, 1788. 2 vol. 8.

1. p. 76.

E. YBRANTS IDES, driejarige reize naar Chi-
na. *Amst.* 1704 et 1710^{*1}.

1. p. 219.

Philosophical Transactions. Vol. XVIII. for the
Years 1702 and 1703. *London*, 1704^{*1}. 4.

1. N°. 280. III. p. 1201. Mr. James Cunnig-
ham an account of his Voyage thither, of the
Island of Chusan of the several sorts of Thea, of
the Tishing, Agriculture of the Chinese etc. with
several Observations not hitherto taken notice of.
p. 12.

P. DUNCAN, Avis salutaire contre l'abus des
choses chaudes et particulièrement du Caffé, du
Chocolat et du Thé. *Roterod.* 1705^{*1}. 8. *germani-
ce, Lipsiae*, 1707. 12. *anglice, London*, 1706, 8.

*Citantur omnes editiones a Doct. Boehmer. l. l.
Part. I. Vol. II. p. 510.*

Drie

Drie zeer aanmerkelijke Reizen naar de Oostindien gedaan door CHRISTOPHORUS FIKIUS, ELIAS HESSE en CHRISTOPHORUS SCHWEITZER, vertaald door S. DE VRIES. *Amst.* 1705 *². 4.

1. Vide. D'aenmerkelycke reysen van Elias Hesse nae en in Oostindien, van 't jaar 1680 tot 1684. p. 280.

JO. JAC. BAIERI, Disfertatio problematica medica, utrum vina sulphurata sint noxia; num potus Theae affectus herbae, an aquae calidae tribuendi. Respondente CHARIS. *Altd.* 1706. 4.

Laudatur a Doct. Boehmer. Part. III. Vol. II. p. 559.

Lettres edificantes et curieuses ecrites des Missions etrangeres. *Paris*, 1707. II vol. 8. 1780*. 8.

EMANUELIS KÖNIG, Regnum vegetabile. *Basiliae*, 1708 *¹. 4.

1. p. 147.

TOURNEFORTII, Characteres plantarum et varii indices, curante JOANNE JACOBO FICKIO. *Francof. ad Moen.* 1708. in 4.

Consilium de usu herbae et potus Thee et Coffee. *Berolini*, 1708. 4.

Citatur a G. H. Behrs, zwey Bucher von der Materia Medica. p. 113. *et a G. G. Ploucquet* l. l. Tom. IV. p. 165.

NOEL CHOMEL, Dictionaire economique. *Lugd.* 1709. 2 vol. fol. supplement. *ibid.* 1712. fol. *Paris*, 1718. augmenté par J. MARRET. *Amst.* 1732. *Paris*, 1740 et 1743. 4 vol. augmentée par DE LA MARRE. *Paris*, 1767. 3 vol. fol. *germanice. Lipsiae*, 1750. *Anglice*, bij ROBERT BRADLEY. *Lond.* 1722 et 1735. *Belgice, Lugd. Bat.* 1743 *¹. 4. Verbeterd en vermeerderd door J. A. DE CHALMOT. *Lugd. Bat. et Leovard.* 1778 *¹. 7 vol. 4.

1. p. 1190. 2. Tom. VI. p. 3639.

ENGEBERTUS KAEMPFERUS, *Amoenitatum exoticarum Politico-Physico-Medlicorum Fasciculi V. Lemgoviae*, 1712^{*1}. 4.

1. p. 605, seqq. et p. 817.

M. B. VALENTYN, *Natur und Materialien Kammer. Auch Ostindianische Sendschreiben und Rapporten*. 2^a edit. *Francof. ad. Moen.* 1714^{*1}. fol.

1. p. 208.

BARTHOLOMAEI ZORN *Botanologia Medica. Berolin.* 1714^{*1}. 4.

1. p. 674.

JOANNES JACOBUS WEPFERUS, *Cicutae aquaticae historia et noxa commentariis illustrata; editio altera, cui accessere: Disertationes duae de Thee Helvetico et herba cymbalaria ab auctore anonymo. Basiliae*, 1716^{*1}. 4.

1. *In Disertatione Medica de Thee Helvetico*. p. 2, seqq.

HENRICUS COHAUSEN, *Neu eingerichtete medicinische Theetafel. Osnabrugi*, 1716. 8. *Lemgov.* 1728. 8. *Belgice*, door H. J. GRASPER. *Amst.* 1719. 8.

Tres illae editiones laudantur in A. Halleri, Bibl. Med. Pract. Tom. IV. p. 260.

Kabinet der Natuurlijke Historien, Wetenschappen, Konsten en Handwerken. *Amst.* 1719—1723^{*1}. 8. vol. 8.

1. Tom. V. p. 462.

L. F. MEISNER, *Disputatio inauguralis de Thea, Coffea, Chocalata. Norimb.* 1721. 8.

Mentio hujus libri occurrit in L. L. Doct. Plouquet. Tom. IV. p. 165.

JOSEPH MILLER, *Botanicum officinale; or a compendious Herbal of such plants as are used in Physic. Lond.* 1722. 8.

LOH-

LOHMEIER, Disfertatio de herbae exoticae Theae infuso, ejusque usu et abusu. *Erford.* 1722.

Memoratur a Doct. Ploucquet l. l. Tom. IV. p. 165.

STENZEL, Disfertatio de salvia in infuso adhibenda, hujusque prae Thea Chinenfi praestantia. *Vitib.* 1723.

Citatur a Doct. Ploucquet. l. l. Tom. IV. p. 165.

FRANÇOIS VALENTYN, Oud en Nieuw Oostindien. *Dordrachi et Amst.* 1726^{*1}. fol.

1. Tom. IV. c. p. 13—18.

ENGELBERT KAEMPFER, History of Japan etc. written in high dutsch and translated by SCHEUCHZER. *Lond.* 1726. 2 vol. fol. *Gallice, Hag. Comit.* 1729. 2 vol. fol. *Amst.* 1732. 3 vol. 12. *Belgice, Hag. Comit.* 1729. *Amst.* 1733^{*1}. fol.

1. p. 439, feqq. tab. XXXVII

Succinctam hujus historiae relationem vide in Histoire generale des Voyages. Nova editio, Tom. XIV. Hag. Comit. 1751. p. 257. Voyages d'Engelbert Kaempfer au Japon. p. 493. Observations sur le thé du Japon.

THOMAS SHORT'S, Disfertation upon the Nature and properties of Tea etc. *Lond.* 1730. 4.

J. J. STAHL, Disfertatio de veris herbae Theae proprietatibus et viribus medicis. *Erford.* 1730.

Memoratur a Doct. Ploucquet. l. l. Tom. IV. p. 165.

GEORG. DETHARDING, Disfertatio de tribus Impostoribus; Potu Thee et Coffee; commodis vitae officinis domesticis, Respondente THESENDORF, *Rostoch.* 1731. 4.

Citatur a Doct. Boehmer. l. l. Part. III. Vol. II. p. 176.

ANDRONICUS, vom Getränke des Thee und Coffee. *Cosmopoli*, 1731. 8.

Laudatur a Doct. Boehmer. l. l. Part. III. Vol. II. p. 176.

REGNAULT, les Entretiens Physiques d'Ariste et d'Eudoxe. *Paris*, 1732. 3 Tom.

JOHN ARBUTHNOT, Essay concerning the Nature of Aliments. *Lond.* 1735. 8.

CASPAR NEUMANN, Lectiones publicae von vier subjectis Diaeteticis von Thee, Coffee, Bier und Wein. *Lips.* 1735*. 4.

De hoc libro consulatur: Bibliothaeque Germanique ou Histoire litteraire de l'Allemagne de la Suisse et des Pays du Nord. Tom. XXXV. Amst. 1736 p. 45. 8.

J. B. DU HALDE, Description de l'Empire de la Chine. *Paris*, 1735. 5 vol. fol. *Hag. Comit.* 1736*. 4. 4 vol. *Germanice. Rostoch*, 1747. 4. 4 vol.

I. Tom. I. p. 24, seqq. et Tom. III. p. 586, seqq.

CAROLI LINNAEI Systema Naturae, systematice propositum per Clasfes, Ordines, Genera et Species. *Lugd. Bat.* 1735*. fol. *Holmiae*, 1740. 8. *iterata impressio primae editionis* nominibus germanicis additis, cura JOH. JOACH. LANGE. *Hallae*, 1740. 8. *altera secundae editionis evulgatio a* BERNHARDO JUSSIEU *procurata. Paris.* 1744. 8. *hanc editionem iteravit*, cum nominibus germanicis M. G. AGNETHLER. *Hallae*, 1747. 8. *tertia editio princeps edita est Holmiae* 1748. 8. cum tab. aeneis. *Haec editio iterum prodit. Lipsiae* 1748*. 8. *Versionem sueciam addiderunt. J. J. HARTMANN et H. MÖLLER. Holmiae*, 1753. *Eadem Tab. aeneis illustrata cum vocabulis gallicis (a GRONOVIO Jun.). Lugd. Bat.*. 8. Haec editio denuo in lucem emissae est, Luccae*, 1758. 8. 4. *Quarta editio princeps. Holmiae* 1758 et 59*. 2 vol. 8. *Eadem cum Charac-*
te-

teribus, differentiis, synonymis, locis; praefatus est Jo. JACH. LANGUIS. *Hallae*, 1760. 2 vol. 8. *Lipsiae*, 1762. 8. *Hagae*, 1765. fol. *Holmiae*, 1766-68. 3 vol. 8. Haec editio rursus apparuit; *Vindobonae*, 1767-70. 8. et *Hallae*, 1770. 8. cura J. T. GMELIN. *Lipsiae*, 1788, seqq. * III. Tom. 9 vol. *Systema Plantarum. Florentinae*, 1756. 8. *Systema vegetabilium*, edit, J. A. MURRAY. *Göttingae*, 1774*. maxime adauctus. *Ibid.* 1784. *Systema plantarum*, cur. J. J. REICHARD. *Francos. ad Moen.* 1779-1780*. 4 vol. 2. cur. J. A. MURRAY, edente C. H. PERSOON. *Göttingae*, 1797*. *Systema vegetabilium. Paris.* 1798.

1. p. 112. 2. p. 117. 3. p. 1076. 4. Part. II. p. 589.
Primam systematis Naturae editionem vidi in Bibliothecis Virorum Clar. G. Vrolik et N. C. de Fremery.

CHARLEVOIX, Histoire et description générale du Japon. *Paris.* 1736. 2 vol. 4. eodem anno*. 9 vol. 8. et 1754. 6 vol. 12.

1. Tom. VII. p. 156—194.

De omnibus hisce editionibus mentionem facit Brunet. l. l. Tom. I. p. 381.

CAROLI LINNAEI, Hortus Cliffortianus. *Amst.* 1737*. fol.

1. p. 204.

Die bezauberte Coffee und Theewelt. *Francos.* 1737. 4.

J. FRANC LE FEVRE de natura et abusu Coffeae, Theae, Chocolatae. *Vesuntione*, 1737. 4.

Memoratur a Doct. Burdach. l. l. Tom. II. N°. 8279.

CAROLI LINNAEI, Genera plantarum, eorumque classes naturales secundum numerum, figuram, situm et proportionem omnium fructificationis partium. *Lugd. Bat.* 1737. 1742*. iterum divulgata est haec editio, additis nominibus gallicis. *Paris.* 1743. a C. D. STRUMPF. *Hallae*, 1752. *Holmiae* 1754.

1754^{*2}. 1764. iterum impressa. *Viennae*, 1764. 1767.
sexta editio. *Holmiae*, 1767^{*3}. *Germanice*, a JOH.
 JAC. PLANER. *Gothae*, 1774. *latine* cur. J. F. REI-
 CHARD. *Francof. ad Moen.* 1778^{*4}. cur. J. C. D.
 SCHREBER 1789-91^{*}. 2 vol. cur. TH. HAENHE.
Vindobonae, 1791, 2 vol. *Anglice* by LIGHTFIELD.
Lond. 1787. 2 vol.

1. p. 154. 2. p. 232. 3. Tom. II. p. 365. 4. p. 272.

E. BLACKWELL'S, curious Herbal, contain-
 ing 500 cuts of the most useful plants. *Lond.*
 1737. 2 vol. 1739 et 1731. *Latine et germanice*
 emendatum et auctum cum praefatione CHRIST. JAC.
 TREW. *Norimb.* 1757-73^{*2}. 6 vol. fol.

1. Tab. 351 et 352.

JACOBI BREYNII Prodrömi Fasciculi varia-
 rum plantarum, accedunt Icones variorum et exoti-
 carum plantarum cura et studio JOANNIS PHILLIPPI
 BREYNII. *Gedani*, 1739^{*1}. 4.

1. Icones variarum plantarum p. 17. tab. 3.

CAMMILLUS FALCONET, Disfertiatio an
 potus ex foliis Thee ad sanorum diactam apud nos
 pentineat. Respondente BERTIN. *Paris*, 1739. 4.

Memoratur a Doct. Boehmer. l. l. Part. III.
Vol. II. p. 562.

CHRIST. NÖRAGER, Disfertiatio de potu
 Theae. *Hafniac*, 1740. 4.

Citatur a Doct. Boehmer. l. l. Part. III. Vol.
II. p. 566.

STEPHANI FRANCISCI GEOFFROY, Tractatus de Materie Medica. *Paris*, 1741^{*1}. 3 Vol.
 8. *Venet.* 1747. 2 Tom. 8. et 1756. 3 Tom. 4.
Gallice, *Paris*, 1743-1747^{*2}. 16 Vol. 8. *Germa-*
nice. Lipsiae, 1760.

1. Tom. II. p. 274. 2. Tom. III. p. 27.

Editiones annorum 1747 et 1756 atque editio
germanica citantur a Doct. Burdach. l. l. Tom.
II. N°. 7641.

PITTON TOURNEFORT, (ouvrage posthume), *Traité de Matière médicale mis au jour par M. BESNIER. Paris, 1742* *¹. 2 Vol. 8.

I. Tom. II. p. 99.

JOHANN GOTLOB KRÜGER, *Gedancken vom Coffee, Thee Toback, und Schnupftoback. Halae, 1743 et 1746* *. 8. *Belgice* door J. W. LUSTIG. *Amst. 1773* *¹.

VI I. p. 191 seqq.

Beschreibung des Thee, Coffee und Chocolate Trankes, wie auch des Chinesischen saamen Badian. *Aurperg. 1743. 4.*

BEINTEMA, von der vortreflichkeit des Thee und Koffees. *Lips. 1743. 8.*

Laudatur a Doct. Ploucquet l. l. Tom. IV. p. 165.

SIMSON MASON, the good and bad effects of Tea considered. *Lond. 1745. 8.*

Citatur a Doct. Burdach. l. l. Tom. II. N°. 8627.

Collegii med. Kungorelse, om det misbruk som Thee och Coffé drinckande är underkastadt, samt anvisning på suenska örter at bruka i ställe för Thee. *Holmiae, 1746. 4.*

Laudatur a Doct. Boehmer l. l. Part. III. Vol. II. p. 563.

ASTLEY, *Collection of voyages. Lond. 1746. 4 vol. 4.*

The True qualities of Tea. *Lond. 1746. 8.*

Citatur a Doct. Boehmer l. l. Part. III. Vol. II. p. 560.

PETER KALMS *Wästgöta Refa. Holmiae, 1746. 8. Anglice* bij FORSTER. *Lond. 1772. 2 vol.*

8. *Germanice*, von J. MURRAY. 1754. 4. *Belgice Ultraj.* 1772. 4.

De hoc libro conferatur Bibliothéque des Sciences et des baux Arts. Tom. XXXVIII. p. 264, seqq.

JAMES STEVENTON, Treatise on Tobacco, Thee, Coffee and Chocolate, *Lond.* 1746. 8.

QUELMALZ, de infuso foliorum Theae. *Lips.* 1747.

Memoratur a Doct. Ploucquet l. l. Tom. IV. p. 165.

CAROLI LINNAEI, Materia medica liber I. de plantis. *Holmiae*, 1748*. 8. Mat. Med. per tria regna naturae. *Ibid.* 1749. 8. *Amst.* 1749*. Aucta cur. J. C. D. SCHREBER, *Lips. et Erlang.* 1772. 8. 1782*. 8. 1787*. 8.

1. p. 93. 2. p. 156.

GEORG. HEINRICH BEHRS, Zwey Bucher von der Materia Medica. *Argent.* 1748*. 4.

1. pag. 104, seqq.

JOHAN WILHELM WEINMANN, duidelijke vertoning eeniger duizenden plantgewassen. *Amst.* 1748*. fol.

Tom. IV. N°. 972. c. Thea Bohea. *Pesfima icon, quae Theae habitu omnino caret.* N°. 972. d. Thea, Sinensium Tsia, *mala etiam icon.*

J. W. WEINMANN, taalrijk Register der Plaatsen Figuur-beschrijvingen der bloemdragende gewassen, vertaald en opgehelderd door J. BURMANUS. *Amst.* 1749*. fol.

1. Tom. IV. p. 493.

CASPAR NEUMANN, Vollständige medicinische Chymie. *Zulichii*, 1749—1755, 4 Vol. 4. 1755—1756*. 2 Vol. 4. *Anglice*, by LEWIS. 1759*. 4.

1. Tom. I. p. 1167. 2. p. 373.

JO. FRANC. COUTHIER, an Parisinis frequens potus thé frequenti potu Caffé salubrior. *Paris*, 1749. 4.

Laudatur a Doct. Ploucquet l. l. Tom. IV. p. 165.

THOMAS SHORT, Discourses on Tea, sugar, Milch, made Wines, spirits Punch, Tobacco, with plain and useful rules for gouty people. *Lond.* 1750. 8.

Memoratur in Bibliothéque raisonnée des ouvrages des Scavans de l'Europe. Tom. XLIV. p. 478.

JO. FRIDERICI CATHEUSER Fundamenta Materiae Medicae. *Francos. ad viadr.* 1750 *¹. 2 Vol. 8. et 1767 *². 2 Vol. 8.

1. Tom. II. p. 442 seqq. 2. Tom. II. p. 474 seqq.

JOH. HILL, a History of the Materia Medica. *Lond.* 1751 *¹. 4.

1. p. 420.

CHAMBER'S, Encyclopaedia. *Lond.* 1752. fol.

CAROLI LINNAEI, species plantarum, *Holmiae*, 1753 *¹. 2 Vol. 8. 1762—1763 *¹. 2 Vol. 8. *Vindob.* 1764 *². 2 Vol. 8. cur. C. L. WILLDENOW, *Berol.* 1797 seqq. * 9 Vol. 8.

1. Tom. I. p. 515. 2. Tom. I. p. 754.

CHRIST. LUDW. PFEIFFER, Schershaftes Lobgedicht auf den Thee. *Jen.* 1753. 4.

Memoratur a Doct. Boehmer l. l. Part. III. Vol. II. p. 561.

SAMUEL SCHAARSCHMIDT, Diaetetik oder Lehre von der Lebens-ordnung, herausgegeben van ERNST ANTON NICOLAI. *Berol.* 1755 *¹. 8.

1. p. 587—715.

Hygiene Dogmatico-Practica, rationem conservandae sanitatis corporis humani cum variis artis Medicae supplementis ita exponens ut lectoribus
D 2 qui.

quibusvis utiliter inservire queat. *Francof. et Lips.*
1757 *¹. 4.

1. p. 158. 2. p. 208.

PETER OSBECK, Dagbok öfver en Ostindisk Resa, Åren. 1750, 1751, 1752. Med Anmärkingar uti Naturkunnigheten, med Tornen Resa till furrate och Ostindien. *Holmiae*, 1757¹. 8. *Germanice* van J. G. GEORGE. *Rostoch.* 1765 *². 8. *Anglice secundum editionem germanicam*, bij FORSTER. *Lond.* 1771. 2 Vol. 8.

1. p. 158. 2. p. 208.

Compendium hujus itineris legi potest in Commentariis de Rebus in Historia Naturali et Medicina gestis primae decadis Suppl. I. Lipsiae 1763.
P. 473.

JOSEF RAULIN, Traité des Affections vaporeuses du sexe, avec l'exposition de leur symptomes de leurs différentes causes et de la methode de les guerir. *Paris*, 1758¹.

1. p. 76.

Hujus libri mentio fit in Commentariis de Rebus. etc. Tom. VIII. p. 698 seqq.

J. A. UNZER, der Artz, eine medicinische Wochenschrift. *Hamburg*, 1759—1764. *Luneburg*, 1769. 6 Vol. 8. Belgice. *Amst.* 1765 *². 8.

1. p. 295.

J. HILL, Exotic Botany, illustrated in thirty five figures of curioses and elegant Plants, explaining the sexual system, intending to give some new lights into the vegetable Philosophy. *Lond.* 1759 *¹. fol.

1. Tab. 21 et 22.

HANWAY'S, Journal of eight Days Journey. *Lond.* 1759¹. 2 Vol. 8.

1. Tom. II. p. 21.

WILL. LEWIS, an Experimental History of the materia medica. *Lond.* 1761 *¹. 4. 1768 *². 4.
bij

bij JOHN AIKIN. *Ibid* 1784 *¹. *Germanice*, von J. HEIN ZIEGLER. *Tubingae*, 1771. 4.

1. p. 557. 2. p. 518. 3. p. 645.

Editio Germanica memoratur a Doct. Burdach
1. l. Tom. II. N°. 7656.

JACQUIN, de la Santé utile a tout le monde.
Paris, 1763¹. 8.

1. p. 190.

M. DE BEGUE DE PRELE, le conservateur
de la santé ou avis sur les dangers etc. *Paris*, 1763¹.
12. *Germanice*. *Norimb.* 1766. 8.

1. Dangers du Thé p. 118.

Ambae editiones memorantur a Doct. Boehmer
1. l. Part. I. Vol. II. p. 455.

PLUCHE, (ouvrage posthume) concorde de la
Geographie. *Paris*, 1764.

JOH. GEORG. ZIMMERMAN, von der Er-
fahrung in der Arzneykunst. *Turigi*, 1764 *¹. 2
Vol. 8. 1794 *², 2 Vol. 8.

1. Tom. II. p. 326. 2. Tom. II. p. 434.

CAROLUS LINNAEUS, potus Theae; respon-
dente P. C. TILLAEI. *Upsalae*, 1765. 4. *et in*
LINNAEI Amoen. acad. Vol. VII. *Erlangae*, 1785
et 1789 *¹. 8.

1. N°. 137. p. 236.

Memorantur a Doct. Burdach 1. l. Tom. II.
N°. 8626.

Encyclopidie ou dictionnaire raisonné des sciences
des Arts et des metiers. *Neocastri*, 1751 seqq. *¹. fol.

1. Tom. XVI. 1765. p. 223.

Recueil de planches sur les Sciences, les Arts libe-
raux et les Arts mecanique. *Paris*, 1762 *¹. fol.

1. Tom. V. 1762. tab. C. fig 3.

Dresdnisches Magazin oder Ausarbeitungen und
Nachrichten zum behuf der Naturlehre der Arzney-

kunst, der sitten und der schönen wissenschaften.
Dresdae, 1764¹.

1. Tom. II. p. 410.

Histoire de l'Academie royale année 1763. *Paris*
1766^{*1}. 4.

1. p. 52.

S. A. D. TISSOT, fermo inauguralis de valetudine litteratorum habitus publice die vi Aprilis 1766. *Lausan*. 1798. 8. *Lipsiae*, 1769. *Gallice*, *Paris*, 1767. ab auctore auctus et emendatus. *Lausan*. 1768. 8. *Anglice* bij KIRKPATRICK. *Lond*. 1769¹. 12. *Germanice*. *Turingae*, 1767. 8. *Hamburg*. 1768. 8. *Lipsiae*, 1775. 8. *Belgice*, 1768. 8. door L. BICKER. *Ultraj*. 1775^{*2}. 8.

1. p. 145. 2. 171, seqq.

Prima editio memoratur in Bibliotheque des Sciences et des Beaux arts. Tom. XXX. p. 114.

THOMAS PERCIVAL, Esfays medical and experimental on the following subjects. *Lond*. 1767¹. *Gallice* traduit librement de l'anglais par L. ODIER. *Genevae*, 1808.

1. p. 596.

De hoc libro Vid. Commentaria de Rebus etc. Tom. XVI. p. 596.

ROBERT WHYTT, Verhandeling over de Natuur, Oorzaken en Geneezing der Zenuwziektens, Hypochondrie en Vysterziekte, uit het Engelsch vertaald en vermeerderd met een verhoog over de oorzaken, welke de Zenuwziektens in ons Land zoo gemeen, en thans zoo veel gemeener dan voorheen maken, door LAMBERTUS BICKER. *Roterod*. 1767^{*2}. 8.

1. p. 237. *In tractatu Doct. Bicker*. p. 414 seqq.

N. L. BURMANNI Flora indica. *Lugd. Bat*. 1768^{*1}. 4.

1. p. 122.

HART's Esfays on Husbandry. *Lond*. 1768¹.

1. p. 166.

JOHANN EBERHARD FISCHER, Sibirische Geschichte. *Petroburgi*, 1768. 2 vol. 8.

Citatur a Doct. Adelung, Fortsetzung und Ergänzungen zu Jöcher's Lexicon. Tom. II. p. 1118.

ROMAIRE, Dictionaire d'Histoire naturelle. *Paris*, 1769. 8.

JOHN COAKLEY LETTSOM, Disfertatio inauguralis sistens observationes ad vires Theae pertinentes. *Lugd. Bat.* 1769*. 4.

Disfertationem hanc rarissimam vidi Bibliotheca eximia Viri Doct. à Roy, Medici Amstelodamensis.

J. F. ZÜCKERT, Materia alimentaria, *Berolini*, 1769*. 8.

1. p. 319.

Hujus libri compendium legitur in Commentariis de Rebus etc. secundae decadis Suppl. I. p. 460.

J. LE FRANÇOIS VAN BERKHEY, Natuurlijke Historie van Holland. *Amst.* 1769—1773*. 3 Tom. 8.

1. Tom. III. Part. III. p. 1534 seqq.

Encyclopedie oeconomique Vol. XVI. *Ebroduni* 1770, 1771*. 8.

1. Tom. XVI. p. 98.

G. T. RAYNAL, Histoire Philosophique et Politique des deux Indes. *Paris*, 1770. *Amst.* 1772. 7 Vol. 8. *Hagae Comitum* 1774. 7 Vol. 8. Supplementum. Tom. VIII, IX et X. *Lipsiae* 1782. 8. *Geneyae* 1780*. 5 Vol. 4. 1781. 10 Vol. 12. 1783*. 10 Vol. 8. *germanice. Hafniae*, 1774, 1778. *Lipsiae* 1780 et 1783. *belgice. Amst.* 1785*. 10 Vol. 8. 1792. 10 Vol. 8.

1. Tom. I. p. 371 et 646. Tom. III. p. 384.

2. Tom. II. p. 138. Tom. III. p. 121. Tom. IX. p. 147.

MILNE'S Botanical Dictionary. *Lond.* 1770. 8.

CHAR-

CHARLES ALSTON, Lecture on the Materia Medica published from the manuscript bij JOH. HOPE. *Lond.* 1770^{*1}. 2 vol. 4.

1. Tom. II. p. 233.

(SAVARY,) Dictionnaire portatif de commerce. *Bullioni*, 1770^{*1}. 4 Vol. 8.

1. Tom. IV. p. 592.

ARTHUR YOUNG, Farmer's letters to the people of England. *Lond.* 1771. 2 Vol. 8.

Citatur a Doct. Lettsom. et secundum eum de thea agitur. Vol. I. p. 202 et 299. *Memoratur liber hic in Brunet l. I. Tom. III. p. 614.*

JOHN COACKLEY LETTSOM, The Natural History of the Tea-Tree. *Lond.* 1772^{*}. 4. a new edition. 1799^{*}. *Germanice sub hoc titulo*: Geschichte des Thees und Koffees aus dem Englischen der Heeren JOHN COACKLEY LETTSOM und JOHN ELLIS übersetzt und mit einige zusätzen vermehrt. *Lipsiae*, 1776^{*}. 8. *Gallice. Paris*, 1773. 12.

Praecipua, quae in hoc libro leguntur, belgice legi possunt in opere periodico: de Hedendaagse Vaderlandsche Letteroefeningen. Mengelwerk. Tom. III. Amst. 1774. p. 551. Editio gallica memoratur a Doct. Boehmer l. I. Part. III. Vol. II. p. 561.

HANWAY'S Observations on the Cause of the Disoluteness amongst the Poor. *Lond.* 1772¹. 4.

1. p. 73 et passim.

BROOKES Natural History. *Lond.* 1772. 6 Vol.

ROZIER, Observations sur la Physique, sur l'Histoire naturelle et sur les Arts. *Paris*. Tom. I. 1773^{*1}. 4.

Observations sur le Thé. *Belgice in libro hoc titulo*: Natuurkundige verhandelungen, of verzameling van stukken der Natuurkunde, Geneeskuunde, Oeconomie; Natuurlijke Historie enz. *Amst.* 1776. 8. T. IV. p. 511. tab. XVII et XVIII.

Usage de Thé ordonné par le Medicin de la montagne MICH. SCHORPACH, de Langnau en Suisse, précédé de la description physique de cet arbrisseau, et de son usage en Chine. *Langnovi*, 1775. 8.

Citatur a Doct. Boehmer l. l. Part. III. Vol. II. p. 560.

Natuurlijke Historie volgens het zamenstel van LINNAEUS, bij de Erven HOUTTUIN. Tom II. *Amst.* 1775^{*1}. 8.

1. p. 246.

G. MOTHERBY, a new Medical Dictionary or general repository of Physic. *Lond.* 1775^{*}. fol.

Encyclopedie ou dictionnaire universel raisonné des connaissances humaines. *Ebroduni*, Tom XL. 1775^{*1}. 4.

1. p. 569.

Hedendaagfche Historie, uit het Engelsch vertaald. *Lugd. Bat. et Leov.* Tom VIII. 1776^{*1}. 4.

1. p. 304.

Hedendaagfche Vaderlandfche Letteroefeningen. *Amst.* Tom V. 1776^{*1}. 8.

1. Mengelwerk. p. 304.

Abhandling om thee. *Alburgi*, 1777.

Conf. Tode Med. Bibl. Tom. VI. p. 337. et Ploucquet l. l. Tom. IV. p. 165.

FLORUS JACOBUS VOLTELEN, Diatribe Medica Memorabilem septennis Apositiae Historiam exhibens. *Lugd. Bat.* 1777^{*1}. 8.

1. p. 87.

PETRUS JONAS BERGIUS, Materia Medica et regno vegetabili sistens simplicia officinalia pariter atque culinaria. *Holmiae*, 1778^{*1}. 2 vol. 8. 1782^{*2}. 2 vol. 8.

1. Tom. II. p. 469 seqq.

2. Tom. II. p. 494 seqq.

E

MAL.

MALCOM's, Catalogue of Hothouse and Greenhouse plants. *Lond.* 1778.

J. F. MARTINET, Katechismus der natuur. Tom IV. 2 edit. *Amst.* 1779*¹. 8.

I. p. 145.

TISSOT, Traité des nerfs et de leurs maladies. *Lausanii*, 1780. 3 vol. 8. *Germanice*, herausgegeben von CHR. GOTTL. ACKERMANN. *Lipsiae*, 1781*¹. 3 vol. 8. *ibid.* 1790-93. 8.

I. Tom. II. p. 47.

GEORG GOTTLOB RICHTER, Praecepta Diaetetica. *Heidelbergae et Lipsiae*, 1780*¹. 8.

I. p. 200 seqq.

COLONNE, Natuurlijke historie van het Heelal; uit het Fransch vertaald door P. LE CLERCQ, tweede druk; door P. BODDAERT. *Hagae Comitum*, 1781*¹. 4 vol. 8.

I. Tom. III. p. 191.

SONNERAT, Voyages aux Indes Orientales et de la Chine depuis 1774. jusqu'a 1781. *Paris*, 1782. 2 vol. 4. et *ibid.* eodem anno 3 vol. 8. Nouvelle edition augmentée par SONNINI, 1806. 4 vol. 8. *Germanice*, *Turigi*, 1783. 2 vol. 4. *Brevis conspectus hujus operis. Francof. et Lips.* 1784. 8. *Suedice Upsal.* 1786. 8. *Belgice*, door J. D. PASTEUR. 3 vol. 8. *Lugd. Bat.* 1785*¹. 8.

I. Tom. II. p. 196.

ALBERTI VINCENTII ZARDA, Pharmaca vegetabilia. *Pragae*, 1782*². 8.

I. p. 173.

W. FALCONER's Bemerkungen über den Einfluss des Himmelsstrichs, der Lage, natürliche Beschaffenheit und Bevölkerung eines Landes; die Nahrungsmittel und die Lebensart auf Temperamente, Sitten, Verstandeskräfte, Gesetze, Regeringsform und re-

religion der Menschen; ausdem Englischen mit Anmerckungen und Zufätzen des Uebersetters. *Lipsiae*, 1782. 8.

Observationes Doct. Falconer. belgice legi possunt in libro, cui est titulus: Genees-, Natuur- en Huishoudkundige Jaarboeken. Tom. IV. Part. I. Dordrach. et Amst. 1782. p. 362 seqq.

Gemeinnutzige Aufzätze für Gesunde und Kranke aus dem Reiche der Arzneykunde. *Berol.* 1783¹.

1. p. 121.

Agitur de hoc libro in Commentariis de Rebus etc. Tom. XXVII. p. 306.

JANUS PETERSEN MICHELL, Disfertatio Physico-Medica de causis, indole et Therapia morborum nervosorum, qui in Belgica observantur: quo respondetur ad quaestionem ab illustri provinciae Trajectinae societate artium et scientiarum cultui promovendo dicata. *Trajecti ad Rhenum*, 1783¹. In Annalibus Societatis. *Belgice in eodem opere et germanice*, von Jos. EYEREL. *Viennae*, 1798. 8.

Editio germanica citatur a Doct. Burdach l. l. Tom. II. N°. 13288.

THUNBERG, Flora Japonica. *Lipsiae*, 1784¹. 8.

1. p. 225.

Compendium hujus libri invenitur in Commentariis de Rebus etc. Tom. XXVI. p. 213.

Encyclopedie Methodique de Commerce. *Paris. et Leodii*, Tom. III. 1784¹. 4.

1. p. 754.

GROSIER, description generale de la Chine. *Paris*, 1785¹. 4. editio tertia. *Paris*, 1818—1820². 7 vol. 8.

1. p. 345 seqq. 2. Tom. II. p. 383 seqq.

JO. ANDREA MURRAY, apparatus medicaminum. *Gottingae*, 1787¹. 4 vol. 8.

1. Tom. IV. p. 226.

Handelingen van het Geneeskundig Genootschap, onder de zinspreuk: SERVANDIS CIVIBUS. Tom. XIII. *Amst.* 1788 *¹. 8.

I. p. 1010.

CULLEN, a Treatise of the Materia Medica. *Edenburghi*, 1789 *¹. 2 vol. 4. *Germanice*, von SAM. HAHNEMANN, *Lipsiae*, 1790, 2 vol. 8.

Editio germanica citatur a Doct. Burdach l. l.
Tom. II. N°. 7670.

J. DE LOUREIRO, Flora Cochinchinensis, fistens plantas in Regno Cochinchina nascentes, quibus accedunt aliae observatae in Sinensi Imperio, Africa Orientali Indiaeque locis variis. *Lisboa*, 1790 *¹. 2 vol. 4. cum notis C. L. WILLDENOW, *Berolin.* 1793 *¹. 2 vol. 8.

I. Tom. I. p. 413.

Illud quod de Thea refert Cel. Loureiro, legi potest in Commentariis de Rebus etc. Tom. XXXVI. p. 436.

K. P. THUNBERG, Reizen in Asien und Afrika vorzüglich in Japan; Aus dem Swedischen von K. SPRENGEL. *Berolini*, 1791. 8. *Gallice* traduit par L. LANGLES. *Paris* 1796 *¹. 4 Vol. 8.

I. Tom. IV. p. 11. et 84.

Advice to Parent on the Management of thier Children in the Natural Smallpox, and during Inoculation with a few cases confirming the Author's Opinion, to which are added some general Observations on the Use of Tea, and the present Regimen of Diet among the higher Ranks of Society, *Novomarchiae*, 1793. 8.

De hoc libro legitur in opere Medicinisch Chirurgische Zeitung. 1795. Tom. II. p. 232.

WOODVILLE's supplement to Medical Botany. *Lond.* 1794. p. 116.

Neue Bilder Gallerie für junge Söhne und Töchter. *Berol.* 1794 *¹. 8.

I. p. 93.

o Allgemeine Bemerkungen über das Theedrinken und daz jetzige diätetische verhalten in vornehmer gesellschaft. *Lipsiae*, 1795. 8.

Memoratur a Doct. Ploucquet l. l. Tom. IV, p. 165.

DOMINICUS LAURENTIUS PETRUS DE LA GENESTE, Disquisitio Medica Inauguralis de calida Nostratum potatione pro sanis et aegrotis benignius quam hodie fieri solet aestimanda. *Trajecti ad Rhenum*, 1795*¹. 4.

l. p. 33.

C. W. HUFELAND, Journal der practischen Arzeney und Wundarzeneykunst. Tom. III. *Jenae*, 1797*¹. 8.

l. p. 44.

G. STAUTON, an authentic account of an Embassy from the King of great Britain to the Emperor of China taken from the papers of Earl of MACARTNEY, E. GOVER etc. *Lond.* 1797. 2 vol. 4. *Gallice hoc titulo*: voyage dans l'interieur de la Chine et en Tartarie per Lord MACARTNEY etc. traduit de l'anglais avec des Notes par J. CASTERA. *Paris*, 1798*. 4 vol. 8.

F. J. VOLTELEN, Pharmacologia universa. *Lugd. Bat.* 1797-1803*¹. 3 vol. 8.

l. Part I. p. 368.

Berlinisch Jahrbuch für die Pharmacie. 1798*¹. 12.

l. p. 154. Johan Frank über die Thea Bohea und viridis.

Compendium hujus analysis chemicae legitur in opere: A. N. Scherer, Allgemeines Journal der Chemie. Tom. VI. *Lips.* 1801. p. 700.

l. p. 165 seqq.

Nieuwe algemeene Konst- en Letterbode. Tom. XII. 1799*¹. 4.

l. p. 39.

C. CHARPENTIER COSSIGNY, Voyage Canton. *Paris*, 1799*. 8.

Deutschlands Goldgrube; oder durch welche inländische Erzeugnisse kann der fremde Kaffee, Thee und Zucker möglichst ersetzt werden. *Berol.* 1799*. 8.

1. p. 39.

E. TAYLOR, medical Remarks on Tea, Coffee, Tobacco etc. *Harderfeld*, 1799. 8.

Laudatur a Doct. Ploucquet l. l. Tom. IV. p. 165.

F. L. LANGSTEDT, Thee, Caffee und Zucker in historischen, Chemischer, diätetischer ect. Hinsicht. *Norimb.* 1800. 8.

Citatur a Doct. Ploucquet l. l. Tom. IV. p. 165.

MATTHIAS VAN GEUNS, de staatkundige handhaving der ingezetenen gezondheid en leven aangeprezen, en in eenige proeven voorgedragen, uit het latijn vertaald, door H. A. BAKE. *Amst.* 1801*. 8.

1. p. 317 seqq.

Hic liber est versio trium orationum, quarum duae titulo: de civium valetudine reipublicae rectoribus commendanda. Harderovicae, 1791. 4 in lucem editae sunt, et tertia Trajecti ad Rhenum publice habita, cui titulus est. De providentia politica, uno maximo adversae civium valetudinis praesidio. Traj. ad Rhen. 1791. 4.

CONSRUCH, Diaetetisch Taschenbuch, *Lipsiae*, 1803*. 8.

1. p. 206. §. 160.

A. YPEY, Vervolg op de 600 Artzenijgewasfen van SEPP. *Amst.* 1803*. 8.

1. Tab. 19. et 20. Thea Bohea et viridis.

JOHANN. CHRISTOPH. EBERMAIER, Tabellarische Uebersicht der Kentzeichen der Aechtheit und Güte einfachen und zusammen gesetzten Arzneymittel. *Lipsiae*, 1804^{*1}. 1. fol.

1. p. 110.

JOHN BARROW, travels in China, containing descriptions, observations and comparaisons made and collected in the course of a short residence on the imperial palace of Yven-min-Yom, and on a subsequent Journey throught the country from Peking to Canton. *Lond.* 1804. 4. *Gallice* par CARTER. *Paris*, 1805^{*}. 4 vol. 8. *Belgice*, *Haarlemi*, 1807. 2 vol. 8.

J. J. PLENK, Icones plantarum medicinalium. *Viennae*, 1788—1812^{*1}. fol.

1. Centuria V. p. 39 seqq. Thea viridis tab. 426. et Thea Bohea tab. 427. *icones hae mihi non magnopere placent.*

Annales du Museum National d'Histoire Naturelle. Tom. IV. *Paris*, 1804^{*1}. 4.

2. p. 20. Observations sur le thé par Desfontaines. *Germanice in opere*, Neues Berlinische Jahrbuch für die Pharmacie, auf das Jahr 1804. Tom. II. p. 137, von A. F. Gehlen.

JOHN SINCLAIR, The code of health und longevity; or a concise view of the principles calculated for the preservation of health, and the attainment of long life. *Edimb.* 1708. 4 vol.

In compendium redactum germanice a Kurt Sprengel. *Amst.* 1809. p. 125 seqq.

CURTII SPRENGEL, Historia Rei Herbariae. *Amst.* 1807^{*1}. 2 vol. 8.

1. Tom. I. p. 264. et Tom. II. p. 114.

C. W. HUFELAND, Neues Journal der practische Heilkunde. Vol. XIX. *Berol.* 1807^{*1}. 8.

1. p. 5. Fingerzeig zu den homöopathischen Gebrauch

brauch der Arzeneien in den bisherigen Praxis von Dr. Samuel Hahnemann *ibique* p. 31. Der Chinesischen Thee etc.

Journal de Physique de Chimie et d'Histoire Naturelle. *Juin*, 1808 *¹. 8.

1. p. 466. Du Thé et de les surrogates par C. L. Cadet. *Germanice* in Hufelands Journal der practischen Arzneykunde. *Berol.* 1809. Tom. XXII. Part. IX. p. 134.

CADET DE GASSICOURT, Le Thé est plus nuisible qu'utile? *Paris*, 1808. 8. *etiam* in *Esprit des journaux*. *Juin*. 1808 *¹. 8. *Belgice*, *Hagae Comit.* 1108 *. 8.

1. p. 112.

Editio gallica hujus libelli citatur in Dictionaire des Sciences Medicales. Tom. IV. p. 61.

M. DE GUIGNES, Voyage a Peking Manille et l'Isle de France fait dans l'intervalles des années. 1784—1801. *Paris*, 1808 *¹. 4 vol. 8.

1. Tom. II. p. 278. et Tom. III p. 243.

CURTIS's Botanical Magazine or Flower Garden Displayed continued, bij JOHN SIMS. N°. 983—1236. *Lond.* 1808 *¹. 8.

1. N°. 998.

J. G. BERGEMANN, der Chinesische Thee und seine surrogate. *Uratistaviae*, 1810 *. 8.

P. BOUIN, Rémanques et observations sur les inconveniens de l'abus du thé. *Paris*, 1810. 4.

Laudatur in Dictionaire des Sciences medicales. Tom. LV. p. 61.

A. J. VON KRUSENSTERN, Reise um die Welt in de Jahren 1803, 1804, 1805 et 1806. *Petroburgi* 1810 *¹. 3 vol. 4. *Belgice*, *Harlemensis*, 1812 *². 4. vol. 8.

1. Tom. III. p. 366. 2. Tom. III. p. 287.

MALTE-BRUN, *Precis de la Geographie universelle ou description de toutes les parties du Monde. Paris*, 1810-1817*¹. 5 Vol. 8.

1. Tom. III. p. 511.

K. A. KORTUM, *die Thee und seine Stelvertreter. Duitsbergae et Esfendlae*, 1811. 8.

WILLIAM TOWNSEND AITON, *Hortus Kewensis. Lond.* 1801*². 8.

1. Tom. III. p. 303.

Prima editio fuit anni 1789. 3 vol. 8. Sed cum hanc editionem non vidi, certo affirmare non audeo, theam jam ibi memoratam esse.

W. H. G. REMER, *Lehrbuch der polizeilich-gerichtlichen Chemie* 2 edit. *Helmestadii*, 1812*¹. 8.

1. p. 470.

J. C. F. GRAUMÜLLER's *Handbuch der pharmaceutische medicinische Botanik. Eisenb.* 1813-1819. 5 Vol. 8.

J. F. JOHN, *Chemische Tabelle der Pflanzenanalysen. Norimb.* 1814*¹. fol.

1. p. 29 et 30.

CORNELIS STANT, *Natuur- en huishoudkundig handboek, uitgegeven door de Maatschappij tot nut van 't Algemeen. Amst.* 1814*¹. 8.

1. p. 179 seqq.

J. B. TROMSDORF, *Allgemeines pharmazeutisch chemisches Wörterbuch. Erfordi*, 1813*¹. 8.

1. Tom. IV. p. 24.

Journal de Pharmacie et des sciences accessoires. Tom. I. Paris, 1815*¹. 8.

1. p. 70. Des différentes sortes de Thé Nouvelle histoire naturelle medicinale de ce genre de végétaux et de ses succédanées, par J. J. Virey p. 132. Additions à l'histoire naturelle du thé par M. le

Profesſeur Hallé p. 134. Notae ſur l'article de M. Virey relatif aux différentes ſortes du the par M. Cadet.

J. A. DONDORF, Geſchichte der Erfindungen. *Quedlimb. et Lipſ.* 1817*. 8.

1. Tom. IV. p. 238.

A. F. M. WILLICH, Gezondheidsboek uit het Engelsch vertaald. *Roterod.* 1818*. 2 Vol. 8.

1. Tom. II. p. 117.

Fortſetzung des Allgemeinen Teutſchen Ganten-Magazins. Tom. III. *Vimariae*, 1818*. 4.

1. p. 16.

Esprit des Journaux *Avril. Paris*, 1818*. 8.

1. p. 273. Poeme ſur le Thé par M. de Cramayel.

Neue Sammlung auferleſener Abhandlungen zum gebrauchte praktiſcher Aerzte. Tom. III. *Lipſ.* 1818*. 8.

1. p. 700. E. Percival's kurze Nachrichten von den ſchädlichen und heilſamen wirkungen des grünen Thee's; *translatum est ex anglico libro titulo: The Dublin hospital reports and communications in med. and ſurgery. vol. I. p. 219—226.*

JAMES HINGSTON TEUKEY, Aardrijkskunde voor Zeevaart en Koophandel. *Roterod.* 1819*. 5 Vol. 8.

1. Tom. III. p. 621.

J. H. DIERBACH, Handbuch der mediſche pharmateutiſche Botanik, oder ſyſtematiſche Beſchreibung ſämmtlicher officiellen Gewächſe, *Heidelberg.* 1819*. 8.

1. p. 224.

GOTTHILF WILHELM SCHWARTZE,
Pharmakologische Tabellen oder systematische Arzneimittellehre in tabellarischer Form. *Lipsiae* 1819^{*1}.
2 vol. fol.

1. Tom. I. p. 124 seqq.

F. MARQUIS, JEUNE, du Thé on nouveau traité sur sa culture sa recolte sa praeparation et ses usages, *Paris*, 1820^{*1}. 12.

Quod auglica lingua de Thea legitur, in The Repository of arts, literature, fashions, Manufactures etc. The secons series vol. XI. p. 107, 160, 215, 265 et 328. *est fere hujus libelli versionem.*

J. J. VIREY, Histoire Naturelle des medicamens des alimens et des Poisons. *Paris* 1820^{*1}. 8.

1. p. 243.

Dictionnaire des sciences Medicales par une société de Mediciens et de Chirugins. Tom. LV. *Paris*, 1821^{*2}. 8.

1. p. 41.

Vollständige sammlung officineller Pflanzen. *Düsseldorf*. 1821 seqq.^{*2}. fol.

1. *In septima divisione* tab. 1. *Thea viridis*. 2. *Thea Bohea* et 3. *Thea stricta*.

The quartely Journal of sciences literature and the arts. Vol. XII. *Lond.* 1822^{*1}. 8.

1. p. 201. Comparative Analysis of Black and Green Tea by Mr. Brandes, *exerptum* in The Annals of Philosophy. *Lond.* 1822. 8. Tom. VIII. p. 152. et *Gallice* in Bibliotheque universelle 1822. 8 Tom. XIX. sciences, et arts p 109.

Encyclopedia Brittanica, or a Dictionary of Arts Sciences and Miscellaneous literature. 6 edit. vol. XX. *Edimb.* 1822^{*1}. 4.

1. p. 226.

CARL. LUDW. KLOSE, Allgemeine Aetiologie der Krankheiten des menschlichen geschlechts. *Lipsiae*, 1822 *². 8.

1. p. 321.

LEOPOLD GMELIN, Handbuch der theoretischen Chemie. *Francof. ad Meon.* 1822 *¹. 2 vol. 8.

1. Tom. II. p. 1596.

MENNO DOLLEMAN, Disquisitiones Historicae de plerisque apud Belgas Septentrionales endemiis morbis. *Amst.* 1824 *¹. 4.

1. *Passim in hoc libro de Theae effectibus agitur.*

A. P. DECANDOLLE, Prodromus systematis naturalis regni vegetabilis. Part. I. *Paris*, 1824 *¹. 8.

1. p. 530

Revue Encyclopedique. *Fevrier* 1824 *¹, *Paris* 8.

1. Vol. XXI. secundae ferici. p. 451.

JOANNI FREDECI NIEMANN, Pharmacopoea Batava cum notis et additamentis Medico-Pharmaceuticis, 2 edit. *Lipsiae*, 1824 *¹. 2 vol. 8.

1. Tom. II. p. 272.

INDEX AUCTORUM.

	Pag.		Pag.
AITON.	41.	BONTEKOE.	11.
ALBINUS.	12.	BONTIUS.	6, 8.
ALBRECHT.	17.	BOTERO.	3.
ALSTON.	31.	BOYLE.	8.
ANDRONIDUS.	22.	BREYNIUS. (J.)	11, 24.
ARBUTNOT.	22.	BREYNIUS. (J. P.)	24.
ASTLEY.	25.	BROOKES.	32.
BAGLIVUS.	18.	BURMANNUS.	30.
BAIERUS.	19.	CADET DE GASSICOURT	40.
BARROW.	39.	CATHEUSER.	27.
BARTHOLINUS.	11.	CHARLEVOIX.	23.
BAUHINUS. (G.)	5, 8.	CHAMBER.	27.
BAUHINUS. (J.)	7.	CHAMBERLANE.	13.
BEGUE DE PRESLE.	29.	CHARPENTIER COSSIGNY. . . .	58.
BEHR. (G. H.)	26.	CHERLERUS.	7.
BEHR. (J. VON)	14.	CHOMEL.	19.
BEINTEMA.	25.	COHAUSEN.	20.
BELLI.	16.	COLONNE.	34.
BERGEMANN.	40.	COMERARIUS.	16.
BERKHEY. (VAN)	31.	COMMELYN.	14.
BLACKWELL.	24.	COMPTE. (LE)	17.
BLANKAART.	11, 13, 37.	CONSRUCH.	38.
BLECHNY.	11.	COSMIUS.	14.
BLOUNT.	15.	COUTHIER.	27.

	Pag.		Pag.
CULLEN.	36.	HESSE.	19.
DALEUS.	15.	HILL.	27, 28.
DAPPER.	10.	HOFFMAN.	16.
DECANDOLLE.	44.	HEUTIUS.	16.
DETHARDING.	21.	HUFELAND.	37, 39.
DIERBACH.	42.	IDES.	18.
DISDIER.	10.	JACQUIN.	29.
DOLLEMAN.	44.	JARRIC. (DE)	4.
DUFOUR.	10.	JOHN.	41.
DUNCAN.	18.	JONCQUET.	8.
EBERMAIER.	39.	KAEMPPER.	20, 21.
EMMERICH.	17.	KALMS.	25.
ETTMULLER.	12.	KIRCHERUS.	9.
FALCONER.	34.	KLOSE.	44.
FALCONET.	24.	KÖNIG.	19.
FEVRE. (LE)	23.	KORTUM.	41.
FISCHER.	31.	KRÜGER.	25.
FRANCISCUS.	9.	KRUSENSTERN. (VON)	40.
FRANCIUS.	13.	KURNSER.	11.
GEHEMA. (A)	13, 14.	LANGSTEDT.	38.
GENESTE (DE LA)	37.	LEMERY.	17.
GEOFFROY.	24.	LETTSON.	31, 32.
GEUNS. (VAN)	38.	LEWIS.	28.
GMELIN.	44.	LOHENEIER.	21.
GRAUMÜLLER.	41.	LINNAEUS. 22, 23, 26, 27, 29.	
GROSIER.	35.	LINSCHOTEN. (VAN)	3.
GUIGNES. (DE)	40.	LOUREIRO.	36.
HALDE. (DU)	22.	LUTHER.	18.
HANWAY.	28, 32.	MACARTNEY.	37.
HART.	30.	MAFFEUS.	2.
HEINRICHEM.	13.	MALCOM.	34.
HEKHELER.	15.		

	Pag.		Pag.
MALTE - BRUN.	41.	PLENK.	39.
MANDESLÖ. (VON)	6.	PLUCHE.	29.
MANGET.	18.	PLUKENETIUS.	15, 17.
MAPPUS.	10.	QUELMALZ.	26.
MARQUIS.	43.	RAJUS.	13.
MARTINET.	34.	RAMUSIO.	1.
MARTINIUS.	8.	RAULIN.	28.
MASON.	25.	RAYNAL.	31.
MEISNER.	20.	REGNAULT.	22.
MEISTERN.	15.	REMER.	41.
MICHELL.	35.	RENAUDOT.	1.
MILLER.	20.	RICHTER.	34.
MILNE.	31.	ROMAIRE.	31.
MOLINARIUS.	10.	ROZIER.	32.
MONTANUS.	9.	STAUTON.	37.
MOTHERBY.	33.	SAVARY.	32.
MORISSET.	7.	SCHAARSCHMIDT.	27.
MUNDIUS.	11.	SCHRÖER.	15.
MURRAY.	35.	SCHWARTZE.	43.
NEUMANN.	22, 26.	SHORT.	21, 27.
NIEMANN.	44.	SIMS.	40.
NIEUHOF.	9.	SINCLAIR.	39.
NORAGER.	24.	SONNERAT.	34.
OLEARIUS.	6.	SPRENGEL.	39.
OSBECK.	28.	SPONNIUS.	10.
OVINGTON.	9.	STAHL.	21.
PAULI.	5.	STANT.	41.
PECHLIN.	12.	STENZEL.	21.
PERCIVAL.	30.	STEVENTON.	26.
PETITUS.	12.	TAYLOR.	38.
PFEIFFER.	27.	TECHNI.	17.
PISO.	8.	TEXEIRA.	4.

	Pag.		Pag.
THILE.	14.	VRIES. (DE)	12.
THUNBERG.	35, 36.	WALDSCHMIDT. (J. J.)	13.
TILLAEUS.	29.	WALDSCHMIDT. (W. U.)	15.
TISSOT.	30, 34.	WEINMANN.	26.
TOURNEFORT.	19, 25.	WEPFERUS.	20.
TOZZI. ,	16.	WHYTT.	30.
TRIGAULTIUS.	4, 5.	WILLICH.	42.
TROMSDORF.	41.	WOODVILLE.	36.
TUCKEY.	42.	WORMIUS.	6.
TULP,	8.	YOUNG.	32.
UNZER.	28.	YPEY.	38.
VALENTYN. (F.)	21.	ZARDA.	34.
VALENTYN. (M. B.) . . .	20.	ZIMMERMAN.	29.
VARENIUS.	7.	ZORN.	20.
VIREY.	43.	ZÜHERT.	31.
VOLTELEN.	33, 37.		

